

Z obsahu magazínu

Na rozptylovej lúke

Ako prebieha rozptyl popola zosnulého? Navštívili sme urnový háj pri Krematóriu v Bratislave.
str. 9

Čestná stráž OS SR

Nielen vojenské pohreby zabezpečuje Čestná stráž. O pietnych rozlúčkach a spomienkových obradoch...
str. 10 - 13

Odtlačok prsta zosnulého ako šperk

Po zaliatom popole v kryštáloch prichádza ďalšia novinka. Originálny odtlačok prsta zosnulého...
str. 15

Dopravné nehody autobusov

Pasívna bezpečnosť cestujúcich je v prípade starých autobusov skutočne dosť nízka. Stačí ak...
str. 20 - 21

Pohrebné reči a kázne

Tak, ako môže rečník pozostalým v ťažkej chvíli pomôcť, tak ich nemusí zaujať vôbec...
str. 26 - 27

Smútok po zosnulom zahaľujeme do čiernej

Je zvykom prísť na pohreb zosnulého v čiernom. Konzervatívne pravidlá platili aj v minulosti.
str. 32 - 33

Krypty pod slovenskými kostolmi

V novom seriáli budeme odkrývať tajomné priestory pod našimi chrámami. Začíname v Bratislave a Prešove.
str. 34 - 37

V minulom čísle sme sa pozreli po Európe na rôzne značky a výbavu motorových vozidiel používaných v pohrebníctve. Dnes sa zameriame na domy smútku, rozlúčkové miestnosti na cintorínoch, krematóriách. Je dokázané, že na žiaľ a stres, ktorý je najintenzívnejší práve v čase rozlúčky pozitívne vplyva oku lahodiace, príjemné prostredie. Potvrdzujú to majitelia súkromných pohrebných služieb a krematórií, ktorí klientom okrem príjemného prostredia pripravujú napr. občerstvenie a iné nadštandardné benefity. U nás sú takéto prípady zatiaľ ojedinelé, na rozdiel od iných štátov Európy.

Obradné a rozlúčkové miestnosti bývajú poväčšine pochmúrne, studené, a tak len umocňujú pocity prítomnosti smrti, bolesti a smútku. Pozostali v takýchto priestoroch neraz ani neuvažujú nad skutočnosťou, že odchod z tohto sveta je prakticky prechodom do inej existencie a smrťou vlastne nič nekončí. Keďže na nich dolieha celková atmosféra umocnená tmavými priestormi, žalostnými piesňami a smútočnými príhovormi, celý obrad berú ako veľké nutné zlo a sú napokon radi, ak rozlúčka prebehne rýchlo a oni môžu tieto neprívetivé priestory opustiť.

Navštívili sme v minulosti mnohé domy smútku a obradné miestnosti v zahraničí. Situované boli na najrôznejších miestach. Od kaplniek na cintorínoch, cez veľké kamenné auly z dávnych storočí v mestách, až po moderné presklené a presvietené budovy v blízkosti pohrebísk. Musíme tak konštatovať, že v zahraničí je tých neprívetivých obradných miestností zanedbateľné množstvo. Prejavuje sa tu pokrok, modernizácia a ústretovosť ku klientom.

Nie je preto nič mimoriadne, ak i v starých budovách, ktoré ako rozlúčkové priestory slúžia stáročia, nájdeme modernú výzdobu, použité živé, ale decentné farby, kde sú staré dobové prvky ako lavice, schodiská, modlitebné priestory, sociálne zariadenia zrekonštruované za použitia moderných materiálov a techniky, aby mohli svojim návštevníkom poskytovať pohodlie a vysoký komfort.

K vybavenosti verejných priestorov slúžiacich ako obradné sienie a rozlúčkové miestnosti patrí samozrejme aj príslušné technické vybavenie. Základom je bezbariérový prístup pre občanov so zdravotnými problémami. Riešenia bývajú rôznorodé. Od jednoduchých stavebných úprav cez výtahy až po eskalátory. Druhou, nemenej dôležitou potrebou je sociálne vybavenie. Časy jednej malej miestnosti pre všetkých sú už minulosťou. V zahraničí prevažujú verejné sociálne zariadenia s veľkou rozlohou a dokonalou sanitárnou technikou, na akú sme u nás zvyknutí z viachviezdičkových zariadení hotelového typu.

Z každého detailu vidieť, že majitelia či prevádzkovatelia myslia predovšetkým na klienta. Pravda, tu idú investície do desiatok tisícov eur. Ide však o návratnú investíciu.

Ako vidieť na priloženej fotografii (hore), kultúra rozlúčky začína už u pracovníkov pohrebných služieb. Dokonalé rovnosť do každého počasia nesmú chýbať v žiadnej pohrebnej službe európskeho typu.

Nasleduje zariadenie interiéru. Dnešný trend prezentovaný na medzinárodných výstavách len detailovo inovuje už používané prvky zariadenia. Málokde nájdeme strohé drevené lavice, či stoličky. Prevažujú polstrované sedacie komplety doplnené o priestorovo širšie časti, slúžiace zdravotne postihnutým alebo celkovo imobilným osobám.

Dôraz je kladený na detail. Každý svietnik, lampa alebo stojan na kvetinovú výzdobu je čistý, prevažne z leštených materiálov s množstvom ozdobných prvkov. Všetky statické i mobilné doplnky smerujú pozornosť ku centrálnemu objektu, ku rakve s nebožtíkom, alebo urne s jeho ostatkami. Motívy na čelnej stene sa líšia podľa želania pozostalých. Každý priestor je variabilný, a tak rozlúčka môže prebiehať v duchu kresťanskej viery, alebo o pár okamihov možno celý priestor prestávať tak, aby mohol slúžiť i civilným obradom.

Steny sú farebne ladené do príjemných pastelových odtieňov, kamenné podlahy nahradilo drevo a jeho imitácia. Často sa používajú koberce s rôznymi motívmi, ktoré sa menia nielen podľa požiadavky klientov, ale i z dôvodu čistenia. Strohé kachličky vystriedali dekoratívne plošné omietky, obklady či závesy. Uvedomujeme

si, že vybavenie domu smútku nie je lacnou záležitosťou a celú vec komplikuje fakt, že ide zväčša o objekty, ktoré vlastní mesto, obec a pohrebnej službe ich len prenajíma. Že v obciach sú peniaze potrebné na dôležitejšie projekty, je hádam každému jasné. Riešením by bolo čerpanie dotácií zo štrukturálnych fondov EÚ, ktoré sú Slovensku poskytované. Obce alebo správcovia pohrebísk, ktorí vlastnia tieto priestory, môžu požiadať o prefinancovanie ich rekonštrukcie, prípadne v kombinácii s poskytnutými úvermi našich bánk. Len tak by sme mohli pozdvihnúť úroveň obradných siení a rozlúčok na európsky štandard.

Text Pavel Ondera, foto Peter Kicoš. Viac fotografií na www.lauk.sk

V Trenčíne plánujú vybudovať cintorín a krematórium

Slovo majú primátori

V súčasnom čísle nášho magazínu prinášame príspevok z Trenčína, kde sme sa rozprávali s Mgr. Richardom Rybníčkom, primátorom Trenčína. Postupne si priblížime správu, počty a umiestnenia cintorínov, domov smútku, premostíme na aktuálny cenník za správu klasického hrobového a urnového miesta. Prediskutujeme aj blížiacu sa rekonštrukciu cintorínov v meste.

Cintoríny sú neodmysliteľnou súčasťou každej obce, či mesta. Úlohou miest je starať sa a zveľaďovať aj tieto pietne miesta. Ako má mesto Trenčín vyriešenú správu cintorínov? Je to v kompetencii mesta alebo je to pridelené iným, privatným organizáciám?

V Trenčíne na základe Zmluvy o prevádzkovaní pohrebísk na území mesta Trenčín zo dňa 22. 12. 2009 prevádzkuje pohrebiská od 1. 2. 2010 Pohrebniectvo DVONČ, spol. s r. o. Partizánske.

Počtom obyvateľov je mesto Trenčín deviatym najväčším mestom na Slovensku, takže z toho usudzujeme, že sa aj počet cintorínov pohybuje vo vyšších číslach. Koľko cintorínov je v správe Pohrebniectva Dvonč a ktoré?

V správe Pohrebniectva Dvonč je 12 pohrebísk, ktoré sa nachádzajú v jednotlivých mestských častiach Trenčína a sú to nasledovné: Trenčín – Juh, Záblatie, Zlatovce, Orechové, Orechové evanjelický, Istebník, Opatová, Kubra, Kubrica, Biskupice, Belá, Evanjelický Horný Šianec. V meste Trenčín sa nachádza ešte Židovský cintorín, ktorý si spravuje židovská náboženská obec.

S cintorínmi sa spájajú aj domy smútku na poslednú rozlúčku so zomrelými. Určite pri takomto počte pohrebísk, musí mať mesto Trenčín aj väčší počet domov smútku. Koľko ich teda v skutočnosti je a ako sú zariadené? Plánujete nejakú rekonštrukciu alebo vybudovanie niečoho nového?

V meste Trenčín sa nachádza 5 domov smútku: Trenčín – Juh,

Dom smútku na cintoríne Juh

Mgr. Richard Rybníček je primátorom krajského mesta Trenčín od roku 2010. Vyštudoval Filozofickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave v odbore televízna žurnalistika. Po ukončení štúdií bol spoluzakladateľom redakcie Českej tlačovej kancelárie na Slovensku, neskôr bol aj jej spravodajcom. Pracoval aj ako redaktor denníka SME, bol pri vzniku agentúry SITA a 1 rok pôsobil ako hovorca primátora mesta Bratislavy Petra Kresánka. Do roku 2000 bol výkonným riaditeľom Inštitútu pre verejné otázky a následne sa stal manažérom spoločnosti Česká produkční, a. s. pre Slovensko, ktorá sa venovala príprave televízie JOJ. O rok nato sa sáva generálnym riaditeľom spomínanej televízie. Od roku 2003 bol 3 roky vo funkcii generálneho riaditeľa Slovenskej televízie. Významným titulom, ktorým bol pán Mgr. Rybníček v roku 2005 ocenený, je titul Manažér roka, ktorý mu bol udelený magazínom TREND.

Opatová, Kubra, Záblatie, Zlatovce. Predmetné domy smútku sú udržiavané, bežné opravy sú vykonávané podľa potreby. K pohrebným obradom sú sprístupňované na základe objednávky obstarávateľa pohrebu. V súčasnosti nie je plánovaná žiadna rekonštrukcia ani vybudovanie nového domu smútku.

Väčšina miest na Slovensku rieši základný problém s pohrebiskami, a tým je nedostatok hrobových, či urnových miest. Ako to má vyriešené mesto Trenčín? Je dostatok alebo nedostatok hrobových a urnových miest?

Väčšina pohrebísk je zaplnená, ale pripravuje sa rozšírenie najväčšieho mestského pohrebiska Trenčín – Juh, kde budú pochovávaní zosnulí občania zo všetkých mestských častí Trenčína.

V akých reláciách sa aktuálne pohybujú ceny za správu klasických hrobových miest a urnových miest? Cenník je stanovený VZN mesta Trenčín č. 1/2010 – Prevádzkový poriadok pohrebísk mesta Trenčín. Za prenájom hrobového miesta sa účtuje poplatok nasledovne: jedno hrobové miesto na hlavnom cintoríne Juh má základný poplatok na 1 rok určený podľa časti, v ktorej sa hrob nachádza. Pohrebisko Trenčín – Juh časť I, II, VI, VII, VIII, IX, X má cenu 3,319 €/rok. Pohrebisko Trenčín – Juh časť III, IV, V má cenu nižšiu 2,656 €/rok. Pohrebiská ostatných mestských častí majú cenu 1, 992 € na 1 rok.

Cintorín Juh

Pozastavme sa pri porovnaní cien hrobových a urnových miest. Začína byť novým trendom obchádzanie hrobových miest a výraznejší presun k urnovým miestam. Pozorujete aj v Trenčíne väčší dopyt po urnových miestach ako hrobových, pretože boli pre pozostalých cenovo prístupnejšie, a čo sa týka miest na cintorínoch, aj výhodnejšie?

Prevádzkovateľ pohrebísk v poslednom období zaznamenal zvýšený počet pohrebných obradov s následnou kremáciou. Urnu pozostalí uložia do urnového hrobu, prípadne aj do rodinného hrobu, kde v minulosti bolo vykonané klasické pochovanie. Áno, vybudovanie urnového príslušenstva je cenovo prístupnejšie ako vybudovanie príslušenstva pre klasické pochovanie, preto sa zrejme zvýšil aj počet kremácií.

Plánujú sa v meste Trenčín nejaké zmeny na cintorínoch, rekonštrukcie alebo vybudovanie nejakých nových miest posledného odpočinku pre zomrelých v meste Trenčín? Rekonštrukcie a budovanie jednotlivých príslušenstiev hrobových miest, súvisiace stavebné práce (obruba, krycia doska, pomník, chodník okolo hrobového miesta) vykonávajú na základe objednávky nájomcu hrobového miesta príslušné kamenárske firmy. A čo sa týka rekonštrukcií, vybudovania či prípadného rozširovania pohrebísk, tak tieto sú zaraďované do rozpočtu investičných akcií mesta Trenčín. V súčasnosti je naplánované rozšírenie mestského cintorína Trenčín – Juh v záhradkárskej osade Bočkove sady.

Zaujímalo by nás aj riešenie premávky a parkovania počas sviatkov ako je Pamiatka zosnulých, pri miestach posledného odpočinku. Taktiež nám nedá sa neopýtať, ako Vy riešite zabezpečenie ochrany cintorínov, či už počas sviatkov, alebo aj počas celého roka. Ako má mesto zabezpečené cintoríny pred krádežami?

Cintorín Orechové

Počas sviatkov býva na pohrebiskách zvýšená návštevnosť a tým aj zaplnené parkoviská, ale návštevníci využívajú možnosť parkovania v príľahlých uliciach. V tomto období parkovanie v okolí pohrebísk usmerňujú príslušníci Mestskej polície v Trenčíne, ktorí vykonávajú aj kontrolnú a obchádzkovú činnosť najmä počas sviatkov.

Máme aj priamo na Vás, pán primátor, jednu otázku. Máte Vy nejaké plány na zmenu, rekonštrukciu alebo zlepšenie, čo sa týka otázok cintorínov?

V tomto roku rozširujeme hlavný mestský cintorín, budeme rozširovať cintorín Zámotie a v horizonte 5 – 8 rokov máme v pláne vybudovať nový cintorín aj s krematóriom.

Spracovala Helena Schusterová

Cintorín Zlatovce

Pohrebné služby LAUK

Jednotka na celom území okresu Žilina

Európska kvalita

Pohrebné i cintorínske služby

www.lauk.sk

Nepretržitá služba: **0905 431 389**

Kancelária: **41/568 33 34**

Navštívili sme Národný cintorín

Redakcia časopisu Slovenské pohrebníctvo vám prináša novú rubriku, v ktorej vám budeme predstavovať hroby významných slovenských osobností. Naš seriál začíname na Národnom cintoríne v Martine, ktorý je miestom odpočinku vyše 300 významných osobností slovenského kultúrneho, vedeckého a národného života. V prvej časti vám predstavujeme miesta posledného odpočinku troch významných slovenských spisovateľov: Janka Kráľa, Svetozára Hurbana Vajanského a Martina Kukučína.

Národný cintorín, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou, sa nachádza v centre Martina na Sklabinskej ulici. Celonárodný význam získal v 2. polovici 19. storočia v období, keď sa Martin stal neoficiálnym hlavným mestom Slovenska a starostlivosť o cintorín bola zverená Matici slovenskej.

Martinský cintorín bol pôvodne založený koncom 18. storočia ako mestský cintorín. Dokument z roku 1785, ktorý hovorí o súpise cintorínov a krýpt pripomína, že cintorín bol založený v roku 1780. Prvým Martinčanom, ktorý bol na pohrebisku pochovaný, bol Ján Lauček. Cintorín slúžil aj pre obyvateľov príslušných obcí Jahodníky, Tomčany a Dolina (dnes už mestské časti). Pohrebisko viackrát rozširovali. V roku 1912 dosiahol výmeru 23 589 m². Cintorín dnes tvoria dve parcely. Jeho plochu rozdeľujú hlavné uličky do šiestich blokov. Na pohrebisku sú hroby a umelecky cenné náhrobné objekty.

Martin Kukučín (*17. máj 1860 – † 21. máj 1928)

Martin Kukučín, vlastným menom Matej Bencúr, slovenský dramatik a publicista, bol najvýznamnejším predstaviteľom slovenského literárneho realizmu a zakladateľom modernej slovenskej prózy. Je po ňom pomenovaná planétka (23444) Kukučín. Nakoľko zomrel v Chorvátsku, dočasne ho pochovali v Záhrebe. Neskôr boli jeho telesné pozostatky prevezené do Martina na Národný cintorín, kde ho pochovali 29. októbra 1928. Svoju literárnu tvorbu odštartoval v roku 1883 poviedkou Na hradskej ceste. Spočiatku sa venoval hlavne písaniu poviedok a noviel, v ktorých sa vracia do svojej mladosti a k svojim prvým zamestnaniam, no taktiež takmer fotograficky podáva obraz dedinského života a sedliackeho zmýšľania. Svojím dielom Dom v stráni založil tradíciu dedinského románu. V začiatkoch tvorby bola pre jeho diela charakteristická groteskno-humoristická štylizácia príbehov, no po roku 1918 sa jeho diela naplňujú skôr tragicko-nostalgickými a existencionálnymi starosťami o osud vlastného národa a ľudstva. Pre Kukučínovo dielo je charakteristická viera v človeka. Aj keď Kukučín kritizuje spoločenské pomery a jeho pohľad na obyčajného človeka je často úsmevný, stále verí v možnosť nápravy svojich postáv.

Janko Kráľ (*24. apríl 1822 – † 23. máj 1876)

Janko Kráľ bol slovenský národný buditeľ, predstaviteľ romantizmu a jeden z najvýznamnejších a najradikálnejších básnikov štúrovskej generácie. Bol pochovaný na cintoríne v Zlatých Moravciach. V súčasnosti nie je možné pre nedostatočné označenie s určitou istotou zistiť miesto, kde sa nachádzajú jeho telesné

pozostatky. Po vystávaní Kráľovej rodiny zo Zlatých Moraviec, po desaťročia na hrob nik nechodil. Janko Kráľ má preto symbolický hrob na Národnom cintoríne v Martine. Jeho sochy sú taktiež umiestnené v Liptovskom Mikuláši a v Sade Janka Kráľa v bratislavskej Petržalke. Janko Kráľ má aj pamätnú tabuľu na budove v Lučenci, kde v roku 1850 pôsobil, a taktiež na radnici v Šahách. Jeho busta je aj v Kulpíne v srbskej Vojvodine, nakoľko v lete v roku 1846 tu učil deti pravoslávneho biskupa Jovu a dcéry zemana Djordja Stratimiroviča. Meno Janka Kráľa sa nachádza aj na pamätnej doske bývalých študentov Evanjelickeho lýcea v Bratislave z roku 1842.

Svetozár Hurban Vajanský (*16. január 1847 – † 17. august 1916)

Pamätáme si ho ako slovenského spisovateľa, publicistu, literárneho kritika a politika. Na začiatku 80. rokov 19. storočia sa stáva jedným z vedúcich predstaviteľov nastupujúcej generácie realistických spisovateľov. Bol najstarším synom prozaika Jozefa Miloslava Hurbana, čo malo vplyv na formovanie jeho vnútorného sveta. Chodil na gymnázium v Modre, Těšíne, Stendale pri Berlíne a v Banskej Bystrici, kde aj maturoval. Právo študoval v Bratislave a v Pešti. Pracoval ako advokát v Skalici, Námestove a v Liptovskom Mikuláši. Už v mladom veku sa pokúšal o vlastnú básnickú tvorbu. S vojskom Rakúsko-uhorskej armády sa zúčastnil na okupácii slovanskej Bosny a Hercegoviny, čo spôsobilo zlom v jeho literárnej činnosti. Po návrate sa usadil v Martine. Bol činný ako spisovateľ, redaktor, literárny historik a kritik, prekladateľ, novinár a politik.

Pripravil Marcel Lincényi, fotografie Pavel Ondera

Rozptyl

Po kremácii obdržia pozostatí v krátkom čase urnu s popolom zosnulého. Najbežnejším spôsobom uloženia je umiestnenie do existujúceho hrobu v zemi, alebo do kolumbária. Čoraz častejšie sa ľudia obracajú na našu redakciu s otázkami, týkajúcich sa iných spôsobov naloženia s ostatkami po kremácii.

Najčastejšie ich zaujíma, či môžu popol vysypať do rieky, zakopať na záhrade, alebo odviesť do zahraničia a uložiť v mori. Hádam najkurióznější otázka prišla kolegom z ČR, kde sa pozostalý pýtal, či môže popol vysypať do rakety určenej na ohňostroj a odpálením nad mestom ho rozptýliť. Všetkým serióznym otázkam ako je táto sa budeme venovať niekedy nabadúce. Dnes si povieme ako prebieha uloženie popola na rozptylovej lúke. Navštívili sme urnový háj pri Krematóriu v Bratislave.

Samotnému rozptylu predchádza rozlúčka obradom v krematóriách alebo na vzdialených cintorínoch, v kostoloch, či domoch smútku. Rozptyl je samostatný obrad, na ktorom sa zúčastňujú len najbližší príbuzní a zväčša prebieha po dlhšom

Obrad na rozptylovej lúke v bratislavskom krematóriu

Samotný rozptyl vykonáva pracovník krematória ručne

alebo kratšom časovom období od rozlúčky. O samotný rozptyl musíte požiadať správcu pohrebiska, prípadne sa môžete informovať priamo v Krematóriu či takúto službu ponúkajú. Nie všetky pohrebiská disponujú vlastnou rozptylovou lúkou. Ide o priestor nevelkej rozlohy, kde sa vykonávajú rozptyly v čase vegetácie, t. zn. od mája do októbra. Je preto možné, že ak rozlúčka s následnou kremáciou prebehla v iných mesiacoch, na tento spôsob uloženia si budete musieť počkať.

Záujem o túto službu rastie a tak behom polročného obdobia sa musia stihnúť vykonať všetky objednané obrady. Stáva sa preto, že počas jedného obradu príde k rozptylu viacerých urien, viď obrázok vľavo.

Rozptylením na lúke sa tak môžete vyhnúť nákladom spojených s udržiavaním hrobu, alebo kolumbárového miesta. K lúke máte prístup počas celého roka. Je tu priestor na kvetinné dary, sviečky, neraz sú pri lúčkach inštalované lavičky, kde môžete v spomienkach stráviť svoj čas so zosnulým.

Pripravila redakcia, fotografie Pavel Ondera

Obradu sa zúčastňuje len najbližšia rodina

Vojenské pohreby zabezpečuje Čestná stráž Ozbrojených síl SR

Každý profesionálny vojak, ktorý tragicky zomrel počas pôsobenia v zahraničných misiách Ozbrojených síl Slovenskej republiky, ako aj vojak, ktorý zomrel v činnnej službe, má nárok na vojenský pohreb so všetkými poctami. O pietnych rozlúčkach a vojenských pohreboch sme sa rozprávali s nadporučikom pre štátno-protokolárne aktivity Čestnej stráže Ozbrojených síl Slovenskej republiky (OS SR) Ing. Zdenom Fakačom.

Na Slovensku máme Čestnú stráž prezidenta SR a Čestnú stráž OS SR. Aké má poslanie Čestná stráž OS SR a aké aktivity zabezpečuje?

V prvom rade zabezpečujeme štátno-protokolárne akcie vojenskými poctami pre štátnych a ústavných činiteľov SR, predstaviteľov vlád cudzích štátov, predstaviteľov Európskej únie a NATO a najvyšších predstaviteľov Ozbrojených síl SR. Taktiež plníme úlohy vyplývajúce z požiadaviek štátnej správy a samosprávy pri oslavách výročí, významných udalostí a pietnych aktov spoločenského, politického či náboženského charakteru. Úplné vojenské pocity sa zabezpečujú počas oficiálneho privítacieho ceremoniálu najvyšších predstaviteľov vlád zahraničných krajín v SR predsedom Národnej rady SR, predsedom vlády SR a ministrom obrany SR. Úplné vojenské pocity vykonáva čestná jednotka v sile roty so štátnou zástavou. V rámci uvítacieho ceremoniálu veliteľ čestnej stráže dáva hlásenie tomu, ktorého víta. Vojenské pocity – špalier sa prezentujú počas oficiálnych návštev predstaviteľov vlád zahraničných krajín, pre najvyšších ústavných činiteľov SR (prezident, predseda vlády, predseda Národnej rady SR), predstaviteľov Európskej únie, NATO a Ozbrojených síl SR. Vojenské pocity – špalier najčastejšie zabezpečujeme na bratislavskom letisku, respektíve na nádvorí bratislavského hradu.

Majú vojaci čestnej stráže špeciálnu výučbu diplomatického protokolu?

Čestná jednotka má svoje predpisy, kde je presne stanovený výcvik, ktorý musí každý vojak absolvovať. Najviac hodín je venovaných odbornej príprave, ktorá okrem iného zahŕňa aj špeciálne cviky. Vojaci sa napríklad učia, ako vysoko majú

npor. Ing. Zdeno Fakač

mať ruku, alebo ako majú držať prsty. Výcvik je nepretržitý, pokiaľ nie sú nejaké aktivity.

Aký je priebeh pietnych aktov a pietnych rozlúčok?

Pietny akt kladenia vencov sa zabezpečuje pri pamätníkoch, pomníkoch a pamätných miestach v SR aj v zahraničí. Sú to oslavy ako napríklad výročie SNP, Deň víťazstva nad fašizmom, Deň boja za slobodu a demokraciu atď. Pri pietnom akte nastúpi čestná jednotka so zástavou, ktorá pozostáva z čestnej čaty, stráže pamätníka, dvoch vojakov s puškami a samotných vojakov, ktorí kladú vence. Podľa diplomatického protokolu by štátni predstavitelia nemali klásť vence sami, ale len upravovať stužky. Naši vojaci už vedia ako veniec uchopiť, ako ho položiť a odzdraviť. Dotyčný štátny predstaviteľ už len príde upraviť stužku a ukloní sa.

V akých prípadoch sa vojaci čestnej stráže zúčastňujú pietnych rozlúčok a vojenských pohrebov?

Pietne rozlúčky a vojenské pohreby sa zabezpečujú pri rozlúčkach s obeťami tragických udalostí v OS SR. Takýto pohreb

Vojenská hudba sa zúčastňuje nielen pietnych aktov kladenia vencov a víťania predstaviteľov vlád, ale aj vojenských pohrebov.

prináleží každému profesionálnemu vojakovi, ktorý tragicky zomrel počas pôsobenia v zahraničných misiách a operáciách OS SR, alebo profesionálnemu vojakovi, ktorý zomrel v činnnej službe. Pietne rozlúčky a vojenské pohreby spolu súvisia, pretože vo väčšine prípadov po pietnej rozlúčke nasleduje vojenský pohreb. Naposledy sme zabezpečovali pohreb pre 35-ročného čatára Daniela Kavuliaka, ktorý zomrel pri plnení povinností v zahraničnej operácii v Afganistane.

Okrem toho sa zúčastňujeme na vojenských pohreboch vojenských dôchodcov, ktorí boli vo výslužbe a poberali výsluhový dôchodok. Blízki príbuzní, po predložení stanovených tlačív, majú nárok na preplatenie stanovenej finančnej čiastky vo výške 232,36 € z Vojenského úradu sociálneho zabezpečenia. Na vojenský pohreb majú nárok aj odbojáři, ktorí bojovali za druhej svetovej vojny počas SNP, tí však nemajú nárok na finančné zdroje. Na vojenskom pohrebe sa zúčastňuje Čestná stráž OS SR v zložení veliteľ zástavy, zástavník a stráž k zástave so šablami. Stráž pozostávajúca zo šiestich vojakov na konci rozlúčky poskladá štátnu zástavu SR. Okrem toho je na rozlúčke aj nosič významenania a nosič fotografie.

Zúčastňujú sa vojaci Čestnej stráže OS SR na pohreboch civilných osôb, ktoré boli významnými osobnosťami, napríklad politikmi?

Podľa diplomatického protokolu pri bývalých vysokých ústavných predstaviteľoch ide o štátny pohreb. O štátnom pohrebe rozhoduje komisia Úradu Vlády SR, ktorá tiež určí to, v akom rozsahu sa bude konať. Naposledy sa Veliteľstvo

Skladanie zástavy špecifikujú predpisy. Príslušníci tento postup nacvičujú v rámci svojej dennej prípravy. Stačí malá nepozornosť alebo nesústreďenie a blamáž môže byť na svete. Rozmery zástav sú upravené výrobcom za dodržania pomerov strán práve na takýto účel. Foto Pavel Ondera

V presne určenú chvíľu, v tomto prípade za zvukov štátnej hymny, vzdávajú poctu vytasenými šablami.

posádky Bratislava nepriamo podieľalo na zabezpečení štátneho pohrebu pri úmrtí slovenských horolezcov.

Môže mať občan SR vojenský pohreb, ak o to požiadal za život, resp. jeho blízka rodina?

Nie je to možné. Podľa zákona je stanovené kto má nárok na pohreb takéhoto druhu. No ak by sa našla osoba, ktorá by o niečo také žiadala, podľa môjho názoru by mu určite nebolo vyhovené.

Pri niektorých pohreboch sa používa pyrotechnika a pri niektorých nie. Prečo?

Na vojenských pohreboch sa pyrotechnika používa vždy počas hrania štátnej hymny, či už z pušiek, samopalu alebo ako šrapnel zo signálnej pištole. V bratislavskom krematóriu väčšinou využívame šrapnel. Ale už sa nám napríklad stalo, že pri čestných salvách na starom Vrakunskom cintoríne sme z bezpečnostných dôvodov upustili od strelby zo signálnej pištole a strieľali sme zo samopalu s cvičným strelivom.

Je hudba so štátnou hymnou súčasťou každého vojenského pohrebu?

Každý vojak dôchodca, ktorý bol poberateľom výsluhového dôchodku, má nárok na vzdanie počtu čestnou strážou s doprovodom vojenskej hudby. Celé územie SR je rozdelené na posádky, a práve posádka zodpovedá za priebeh pohrebu. Napríklad v rámci Bratislavy zabezpečuje pohreby Čestná stráž Ozbrojených síl SR.

Medzinárodná vojenská púť - Lurdy, foto Jozef Žiak

Štátna vlajka, ktorou je prikrytá rakva sa odovzdáva rodine, alebo si ju beriete naspäť?

V minulosti platilo nariadenie, podľa ktorého sa pri každom pohrebe mali blízky zosnulého odovzdať štátna vlajka, rámik s fotografiou a poduška na medaile. Dlhodobu však nebolo možné finančne pokryť nákup zástav v takom množstve. Podľa nového nariadenia odovzdávame zástavu len príbuzným vojakom, ktorí zomreli pri činnosti služby.

Majú vojaci špeciálne cvičenia na skladanie zástavy?

Áno, sú predpisy pre čestnú stráž, ktoré určujú presný postup, ako sa má vlajka poskladať a vojaci to pravidelne cvičia.

Aké sú hodnosti v Čestnej stráž OS SR?

Najnižšia hodnosť je vojak druhého stupňa (mladší strážny). Najvyššou hodnosťou je podplukovník ako Veliteľ čestnej stráže Ozbrojených síl SR. Ďalšie hodnosti sú klasické ako v každej inej vojenskej jednotke, rozdelené podľa funkcií na mužstvo, poddůstojníkov a dôstojníkov.

Vojaci čestnej stráže sa svojimi aktivitami podieľajú na reprezentácii SR aj mimo územia SR. Na ktorých významných cestách sa pravidelne zúčastňujú príslušníci útvaru?

Príslušníci útvaru sa pravidelne zúčastňujú týchto zahraničných ciest: kladenie vencov v Mauthausene (Rakúsko), kladenie vencov v obci Hejce (Maďarsko), kladenie vencov v obci Dukla (Poľsko), oslavy vylodenia v Normandii (Francúzsko), oslavy oslobodenia (Belgicko) a odborný seminár čestných jednotiek. Okrem toho sa zúčastňujeme na púťach v Lurdoch (Francúzsko), Čenstochovej (Poľsko) a Mariazell (Rakúsko).

Ja som bol v Lurdoch aj v Ríme. Na jednej strane je absolvovanie púte náročné, napr. samotná preprava, ale na druhej strane je to krásne podujatie. Zídu sa tam čestné stráže a hudby z rôznych kútov sveta. Každý tam prostredníctvom svojej uniformy reprezentuje svoj štát. Potom sa zúčastňujeme rôznych pietnych aktov pre ministra obrany SR, respektíve štátneho tajomníka.

V akých ďalších prípadoch môžu občania vidieť vojakov čestnej stráže?

Občania nás môžu vidieť ešte na galaprograme, čo je ukážka neštandardných cvikov vytvorených výlučne pre účely reprezentácie

ČS OS SR na verejnosti pri slávnostných príležitostiach (napr. 60 výročie SNP v BB, Dňa Ozbrojených síl SR, oslavy vstupu SR do NATO, vojenské plesy). Cviky a choreografiu vytvárajú najlepší príslušníci útvaru a upravujú ich na každé podujatie.

Koľkokrát sa v minulom roku príslušníci útvaru zúčastnili pri pietnych aktoch, pietnych rozlúčkach, respektíve vojenských pohreboch?

Čestná stráž OS SR v roku 2012 zabezpečila 35 vojenských pohrebov. Vojenská hudba Bratislava hrala 67krát a Vojenská

Medzinárodná vojenská púť - Lurdy, foto Jozef Žiak

hudba Banská Bystrica 51krát. V roku 2012 sme spolu boli na 119 vojenských pohreboch, pričom v roku 2011 to bolo 131 pohrebov. Do konca júna 2013 sme zabezpečili 67 pohrebov.

Aká je personálna kapacita čestnej stráže?

Čestná stráž OS SR patrí priamo pod Veliteľstvo posádky Bratislava. Má dve rotu po 47 vojakov. Každá rota sa delí na dve čaty, pričom jedna čata má tri družstvá. Dokopy máme 94 vojakov čestnej stráže, ale tabuľkové počty sú vyššie, keďže nie sme plne obsadení. Okrem toho je pod velením posádky ešte Vojenská hudba Ozbrojených síl SR Bratislava a Vojenská hudba Banská Bystrica.

Dajú sa stíhať všetky aktivity v SR a v zahraničí s dvomi rotami?

Je toho naozaj veľa. Najmä vojenské hudby sú maximálne vyťažené. Niekedy dlhé hodiny strávené v autobuse pri presunoch do rôznych oblastí, nielen po Slovensku, ale aj v zahraničí, sú doslova vyčerpávajúce. Preto aj z tohto dôvodu je niekedy ťažké zabezpečiť všetky aktivity. V každom prípade majú prioritu štátne návštevy. Verejnosť si určite pamätá na

Bratislava 21.8.2013, Šafárikovo nám., foto Pavel Ondera

Uctenie si pamiatky D. Košanovej, S. Siváka, kpt. J. Holíka, obete 1968, foto Pavel Ondera

tragický pád lietadla so slovenskými vojakmi pri maďarskej obci Hejce. Vtedy bola rozlúčka na zimnom štadióne v Prešove, a potom vojaci čestnej stráže sprevádzali autá s telami obetí do rôznych kútov Slovenska.

Ako sa občan môže stať príslušníkom Čestnej stráže OS SR?

My ako útvar veliteľstva posádky Bratislava nemôžeme prijímať ľudí z civilu. Ak sa chce niekto dostať do armády, musí prejsť určitým systémom. V prvom rade musí kontaktovať niektoré z regrutačných stredísk, ktoré majú prehľad o všetkých voľných miestach v OS SR na Slovensku. Ak chce byť záujemca vojakom čestnej stráže, môže túto požiadavku predložiť na regrutačnom stredisku. Po splnení všetkých vstupných náležitostí bude zaradený do základného výcviku spolu so všetkými záujemcami, ktorí chcú slúžiť v Ozbrojených silách SR.

Vojenskú hudbu však zrejme nemôže robiť hocijaký vojak...

Na muzikantov sú na regrutačnom stredisku konkrétne požiadavky. Okrem toho robí veliteľ vojenskej hudby výbery na hudobných školách, kde sa môžu prihlásiť hudobníci.

Pripravil Marcel Lincényi

DOMINE
POHREBNÉ SLUŽBY
TEMETKEZÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

Nám. Á. Vámbéryho 53/10B, 929 01 Dunajská Streda
NON STOP 0917 464 354, 031 550 11 31, www.domine.sk

Prírodné cintoríny

V posledných desaťročiach sa rozširuje záujem o novú formu pochovávaní v takmer neporušenej prírode, na tzv. „prírodných cintorínoch“, inde používajú názov „lesné pohreby“. Takáto forma pochovávaní je vnímaná filozoficky aj prakticky ako dokonalé splnenie s prírodou a ako forma ekologického správania.

V USA je takýto prístup k pochovávaní reakciou na ekologický problém tradičného pochovávaní s použitím kovových truhiel a ich zalievania do betónovej ochrannej schránky v snahe zachovať ľudské pozostatky čo najdlhšie.

Prírodné pohrebiská sú budované naopak tak, aby boli zásahy do prírody pri pochovávaní čo najmenšie, a cintoríny sa mohli vrátiť čo najrýchlejšie do pôvodného stavu, bez známk ľudskej činnosti. Všetky materiály používané pri pohrebe a označení hrobu musia byť z prírodných materiálov.

Samotná úprava cintorína a označenie hrobu môžu byť rôzne. Povolené sú výsadby rastlín na hrobe, alebo je náhrobok umiestnený na kvetinovej lúke. Hrob môže byť označený náhrobkom z mäkkého dreva (kameň nie je povolený), alebo je náhrobok nahradený výsadbou stromu. Môže ísť tak o individuálne ako aj o skupinové pochovávanie v existujúcich porastoch drevín (a to najmä popola bez urny) pod určené stromy v poraste, ktoré je možné označiť malou ceduľkou s menom.

Správa cintorínov zaručuje neporušiteľnosť hrobov, čo znamená, že hrobové miesto po uplynutí doby tlenia nebude nikdy použité na ďalšie pochovávanie. Je možné vyhradiť si aj väčšiu plochu pre rodinu.

Prvý prírodný cintorín vybudovaný vo Veľkej Británii bol cintorín v Carlise (v roku 1993) a odvtedy tu bolo vybudovaných asi 200 podobných pohrebísk, ktoré zastrešuje združenie *The Association of Natural Burial Grounds*. Na princípoch prírodných pohrebísk často obnovujú aj staré zanedbané pohrebiská.

Z hľadiska architektonického stvárnenia je tento spôsob považovaný za radikálny anti-architektonický smer v pochovávaní a porušenie tisícročnej tradície označovania hrobov ako bežného ľudského zásahu do krajiny. Jedným z dôvodov záujmu o takéto formy pochovávaní je aj nižšia finančná náročnosť na prevádzku tohto typu pohrebísk a hrobov.

Pripravila Ing. Denisa Halajová PhD.

Náhrobky musia byť z prírodných materiálov

Jednoduché označenie formou farebného pásu látky

Ďalšia novinka firmy TOPA

Odtlačky prstov

Spomienkové predmety na zosnulých sú bežnou záležitosťou po celom svete. Majú rôzny tvar, rôznu dômyselnosť, od fotorámikov s premietaním fotografií, cez rôzne ozdobné predmety s vygravírovanou podobizňou až po skutočné pozostatky zaliate v skle, keramike, umiestnené v prívieskoch, ťažítkach, či šperkoch. Zväčša ide o popol alebo pramienok vlasov. Firma TOPA rozšírila svoju ponuku o predmety s vygravírovanými odtlačkami prstov. Originálny nápad sa ujal, opýtali sme sa teda majiteľa firmy Tomáša Stríža na podrobnosti.

Kde a za akých okolností tento nápad vznikol? Je podobný produkt v zahraničí bežný?

V zahraničí je to bežná vec, preto som si povedal, prečo to neuskúsiť i u nás, keď som na Slovensko už priniesol mnoho kontroverzejšie produkty. Slovensko začína byť viac otvorené. Čo je potešujúce, väčšina zákazníkov sú mladí ľudia, ktorí svojich zomrelých mali radi a tak volia túto formu „ich prítomnosti“ aj po smrti. Slováci si chcú zvečniť pamiatku na svojho zosnulého rôznymi spôsobmi. Čím väčší výber im ponúkam, tým sú spokojnejší. Mojim hlavným cieľom je uvádzať na trh posledné novinky, ktoré budú dávať pozostalým čo najväčší pocit kontaktu s ich milovanou osobou aj po jej odchode.

Kto si môže túto službu z príbuzných objednať? Iba priamy príbuzný, či obstarávateľ pohrebu, alebo ktokoľvek?

Tieto príviesky si môže objednať ktokoľvek, kto k nám prinesie odtlačky prstov. Nadviazal som spoluprácu aj s mnohými kvalitnými pohrebnými službami, ktoré ponúkajú túto možnosť uchovania pamiatky. Ku každému vyrobenému kusu vystavíme zákazníkovi certifikát pravosti o použití skutočného odtlačku prsta danej osoby.

Odtlačky, resp. odtlačok sa berie vždy z toho istého prsta na ruke, alebo si zákazník určí, ktorý by to mal byť?

Odtlačky berieme vždy z toho prsta, na ktorom sú najlepšie vidieť papilárne línie prsta.

Aké materiály sa používajú na umiestnenie odtlačku, môže to byť okrem kovov aj sklo, keramika?

Momentálne som sa zameriaval na zlato a striebro, no pripúšťam do budúcnosti keramiku aj sklo.

Ako prebieha mechanizmus snímania odtlačkov a ako realizácia samotnej výroby? Máme na mysli technologický postup, či ide o gravírovanie, alebo leptanie.

Po odobratí odtlačkov sa odtlačky vložia do skenovacieho stroja a po zoskenovaní odtlačku ho treba preniesť do digitálnej podoby. Nasleduje zadanie grafiky do gravírovacieho stroja, ktorý preniesie odtlačok do kovu.

Zaujímala by nás aj farebná variabilita. Je možné mať napríklad ako podklad striebro a samotný odtlačok by bol na ňom (alebo v ňom) zo zlatého kovu?

Kombinácia dvoch kovov nie je u nás v SR povolená podľa Zákona č. 94/2013 Z.z. o puncovníctve.

Keď sme pri zákonoch, ako tieto výrobky vidia tie naše, slovenské? Je možné tieto odtlačky snímať, robiť takpovediac kópie a ďalej ich šíriť? Nedá sa takýto odtlačok zneužiť?

Myslím si, že kopírovanie odtlačku nie je trestné v prípade, ak ide o úmysel vyrobiť pamiatku na zosnulú osobu.

Aký veľký je dopyt po tejto službe, tomto produkte?

Som milo prekvapený, ako reagujú ľudia na túto novinku. Povedal by som, že je to najpredávanejší spomienkový predmet. Je to opäť niečo originálne, tak ako samotný odtlačok prsta.

Nedá nám neopýtať sa na budúcnosť. Plánujete túto službu rozšíriť i do iných miest a krajov s tým, že vy by ste zabezpečovali len samotnú výrobu?

Ako som už spomenul na začiatku, začal som spolupracovať s kvalitnými pohrebnými službami na Slovensku, ktoré sú členmi Asociácie pohrebných

a kremačných služieb a o ktorých viem, že robia svoju prácu na úrovni. Funguje to tak, že pohrebná služba vezme odtlačok prsta zosnulého za pomoci atramentového vankúšika a odošle nám ho aj s objednávkou. O všetko ostatné sa postaráme my.

Ďakujeme za rozhovor, prajeme do budúcnosti nové kreatívne nápady a myšlienky.

Chcú vyhrať boj o život

Vytáčate telefónne číslo 112 alebo 155. Niektí z vašich blízkych práve potrebujú naliehavú lekársku pomoc. Počítate sekundy do príchodu záchranej zdravotnej služby. A k hranici medzi životom a smrťou je odrazu len krok.

Podajte prvú pomoc, aj to pomôže

Podľa štatistík len zhruba sedem zo stoviek svedkov nehody či úrazu vie, ako poskytnúť prvú pomoc. Pritom najčastejšie, až v 75 % prípadov, sa stane ochorenie či úraz doma alebo na pracovisku. Ako sa teda zachovať v takýchto situáciách? „Treba si uvedomiť, že ak podáte prvú pomoc človeku, ktorý ju potrebuje, môžete mu zachrániť život. A na to, aby ste prvú pomoc vôbec podali, musíte ju ovládať. Ľudia majú často strach, hovoria, že sa boja, že sa to nedokážu naučiť. A to je aj najväčšia chyba, ktorej sa môžu dopustiť – o prvú pomoc sa ani nepokúsia,“ tvrdí Alena Lacyková-Krčová, PR manažérka a hovorkyňa skupiny Falck na Slovensku. Pritom na záchratu života stačí zopár jednoduchých úkonov.

Zachovajte si chladnú hlavu

Nikdy neviete, kedy budete vedomosti o poskytnutí prvej pomoci potrebovať. Čo keď sa zajtra napríklad ocitnete v situácii, že od vás bude závisieť ľudský život? Naučiť sa základy prvej pomoci je nesmierne jednoduché. „Problémom je napríklad aj to, že ak sa aj laici pokúsia o prvú pomoc, nepokračujú v nej. Mali sme prípad, kedy sa mladý chlapec ocitol v bezvedomí,

Defibrilátor, určený aj pre laikov. Vydáva povel v slovenskom jazyku.

jeho kamarát začal s resuscitáciou, ale po piatich minútach skončil. Keď na miesto dorazili naši záchranári, chlapca prevzali bez známok života, resuscitovali ho takmer hodinu, ale márne. Pritom stačilo, aby mu kamarát stlačil hrudník nepretržite, až do príchodu záchrany,“ tvrdí Alena Lacyková-Krčová. Keď sa ocitnete zoči-voči situácii, kedy od vás závisí záchrana ľudského života, zachovajte si chladnú hlavu. „Skontrolujte, či pacient dýcha, či je pri vedomí, či niečo nemá v ústnej dutine. Ak nedýcha, okamžite začnite s oživovaním v pomere 30 stlačení hrudníka na 2 vdychy do úst, čo opakujete a samozrejme, okamžite, kontaktujte tiesňovú linku 155 alebo 112.“

Pomoc často v poslednej chvíli

Záchranári skupiny najčastejšie pomáhajú pacientom s diagnózou kolaps, bolesti na hrudníku, hypertenzia a sťažené dýchanie. V lete sú to aj úrazy. Dopravné nehody sú skôr ojedinelé. „Žiaľ, často dochádza aj k zneužívaniu záchranej zdravotnej služby (ZZS). Záchranári sú volaní k prípadom, ktoré nie sú akútne a pacienti nie sú v ohrození života. A práve vtedy sa môže stať, že pomoc sa nedostane človeku, ktorý ju naozaj potrebuje,“ tvrdí hovorkyňa. Dôvod? Záchranári sú zaneprázdnení banálnym prípadom a k pacientovi v ohrození života smeruje iná sanitka z väčšej vzdialenosti. Na druhej strane sa však stáva aj to, že ľudia zbytočne otáľajú a pomoc privolávajú až vtedy, keď je neskoro.

Zvýšte šance pacienta na prežitie

Najčastejšími chybami v praxi pri privolaní zdravotníckej pomoci, podľa hovorca Operačného strediska Záchranej zdravotnej služby SR Borisa Chmela, sú nerozpoznanie príznakov včas, alebo ich zľahčovanie. „Už keď sa ľudia rozhodnú zavolať na tiesňovú linku – síce nie častou, ale o to významnejšou chybou je, ak sa pri postihnutom ani len nezastavia a nezistia, v akom je stave a či nepotrebuje poskytnutie prvej pomoci do príchodu profesionálnej záchranej zdravotnej služby.“ Odozdvádajú zvyčajne strohú informáciu o tom, že niekde niekoho videli ležať – nevedia či je postihnutý pri vedomí a či dýcha. „Operátor záchranej zdravotnej služby na tiesňovej linke tým pádom nemá dostatok informácií k vyhodnoteniu stavu a nemá partnera na spoluprácu, s ktorým by sa pokúsil dať postihnutému šancu na prežitie,“ tvrdí Boris Chmel.

Niekedy je na záchratu neskoro

Niekedy sa môže stať, že lekár záchranej služby príde k pacientovi neskoro. Môže iba skonštatovať smrť. Vtedy podľa Aleny Lacykovej-Krčovej záchranná služba postupuje nasledovne: „Lekár vypíše potrebné dokumenty, u záchranej zdravotnej služby (ZZS) je to záznam o zhodnotení zdravotného stavu osoby a následne kontaktuje Operačné stredisko ZZS SR príslušného kraja. Zosnulý v takomto prípade ostáva na mieste, prikryje sa plachtou. Na mieste musí zostať dve hodiny až do príchodu obhliadajúceho lekára, ktorého vyšle operačné stredisko.“ Väčšinou ide o obvodného lekára daného pacienta alebo lekára lekárskej služby prvej pomoci (LSPP).“ Tento lekár urobí obhliadku zosnulého, stanoví predbežnú príčinu smrti, vypíše dokumenty a až potom je možné zosnulého odviezť pohrebnou službou, ktorú si vyberá rodina podľa vlastného uváženia.

V prípade, ak dôjde k úmrtiu pacienta v ambulancii záchranej zdravotnej služby počas transportu, pacient (zosnulý) je transportovaný do najbližšieho ústavného zdravotníckeho zariadenia. „Tam ho musia prevziať. Službukonajúci lekár následne vypíše potrebné dokumenty, kontaktuje rodinu zosnulého a rodina následne pohrebnú službu podľa vlastného uváženia,“ spresňuje Alena Lacyková-Krčová.

Zmeny v záchrannom systéme

Ešte začiatkom tohto roka sa hovorilo, že v záchrankách má jazdiť čoskoro menej lekárov ako doteraz. K zmene pristúpilo Ministerstvo zdravotníctva SR na základe analýzy Operačného strediska ZZS SR. Od apríla sa 26 staníc Rýchlej lekárskej pomoci (RLP), tvorených vodičom, záchranárom a lekárom, zmenilo na posádky Rýchlej zdravotníckej pomoci (RZP), vo formáte vodič a záchranár. „V žiadnom prípade však nedošlo k zhoršeniu kvality neodkladnej zdravotnej starostlivosti, len k optimalizácii siete,“ tvrdí hovorkyňa Falck. Zároveň vysvetľuje, ako vyzerá práca záchranárov v praxi. Stanicu prvej pomoci posádka opustiť nemôže. Čaká na výzvu operátorov Operačného strediska ZZS, kam na tiesňové linky volajú ľudia, ktorí potrebujú pomoc.

Po výzve, v ktorej záchranári dostanú adresu, meno pacienta a stručný opis jeho ťažkostí, okamžite opúšťajú stanicu, sadajú do sanitky a ponáhľajú sa k nemu. Skúsený tím záchranárov sa húževnato snaží zachrániť každého, kto opäť raz potrebuje ich pomoc.

Pripravila Zuzana Voštenáková, fotografie skupina Falck

O skupine Falck

Falck Záchranná a. s. patrí do nadnárodnej skupiny Falck, ktorá má sídlo v Dánsku. V oblasti záchranných služieb má vyše storočnú tradíciu a patrí k absolútnej profesionálnej špičke. Pôsobí v 35 krajinách sveta a v súčasnosti je najväčším poskytovateľom záchranej zdravotnej služby v Európe. Na Slovensku Falck Záchranná a. s. prevádzkuje 91 staníc ZZS a je aj najväčším poskytovateľom záchranej zdravotnej služby.

Operačné stredisko Záchranej zdravotnej služby SR

Na Slovensku je 24 hodín nepretržite v pohotovosti 280 ambulancií záchranej zdravotnej služby, z toho je sedem vrtuľníkov a 273 pozemných ambulancií. Tie sú pripravené zasiahnuť vždy, pokiaľ došlo k náhlemu ohrozeniu života, zdravia, vážnemu úrazu, alebo nehode s väčšími následkami. Z tých 273 pozemných ambulancií je 92 RLP s lekárom a dvoma zdravotníkmi a 181 RZP s dvoma zdravotníkmi. Ambulancie RLP a RZP poskytujú tzv. prednemocničnú zdravotnú starostlivosť, čiže pacienta zastabilizujú a prevezú čo najskôr do zdravotníckeho zariadenia.

Novinka na internete

www.pohrebnictvo.sk

V redakcii si uvedomujeme, aké dôležité sú v dnešnej dobe kvalitné a rýchlo poskytnuté informácie. Už v auguste sme preto na našom portáli spustili skúšobne rubriku Agentúrne spravodajstvo.

V médiách sa sporadicky objavujú správy týkajúce sa oblasti pohrebništva. Keďže nie vždy ide o senzácie a kauzy — ktoré sú sledované a ďalej rozmazávané, ale naopak o seriózne správy — ktoré sa rýchlo stratia medzi ostatnými, rozhodli sme sa ich pre vás selektovať do jednej rubriky. Čitatelia tak budú mať k dispozícii prehľad z diania v pohrebništve na jednom mieste.

V spolupráci so SITA Slovenská tlačová agentúra a.s., prinášame výber spravodajstva zameraný na našu záujmovú oblasť. Veríme, že si túto rubriku obľúbite. Nájdete ju na hlavnej stránke www.pohrebnictvo.sk pod tlačidlom Aktuálne správy. Najnovšie z nich sa objavujú i v pravom informačnom stĺpci.

Profesionálna pohrebná služba Ladislav Stríž

NON STOP 0903 765 309
www.pohrebnaslužba.sk

Tri generácie v pohrebništve
60 rokov skúseností a praxe

Trojičné námestie 12
Podunajské Biskupice
Bratislava

Vo Zvolene si spomeňte na obete dopravných nehôd

Nárast dopravy na Slovensku i vo svete prináša aj veľký počet obetí dopravných kolízií. V zahraničí preto v blízkosti rýchlostných ciest a komunikácií nie sú žiadnou raritou symbolické cintoríny obetí dopravných nehôd. Prvým takýmto pietnym miestom pre obete tragických nehôd na Slovensku je autokaplnka svätého Krištofa na Strážach nad Zvolenom. Rozprávali sme sa s prezidentom Slovenskej únie vodičov (SÚV) Jánom Mlynárom, ktorý inicioval zriadenie takéhoto pietneho miesta.

Autokaplnka svätého Krištofa bola vysvätená v roku 2006 dekanom zvolenskej farnosti ThDr. Stanislavom Vargom a daná do užívania celej motoristickej verejnosti. Čo Vás viedlo k jej zriadeniu?

▲ Je to síce malá stavba, ale pre Slovensko má veľký význam, lebo je to prvá slovenská autokaplnka a bola zapísaná aj do knihy slovenských rekordov. Autokaplnky sú v zahraničí veľmi často navštevovaným miestom či už prechádzajúcimi vodičmi, alebo pozostalými po obetiach dopravných nehôd. Na týchto pietnych miestach sa môžu pomodliť za zomrelých, alebo požiadať formou modlitby patróna sv. Krištofa o ochranu na cestách.

Našu sochu sv. Krištofa vyrobili až v Taliansku. Zriadenie kaplnky finančne podporili Medzinárodná únia vodičov (UICR), členovia SUV a kresťanská verejnosť cez finančnú zbierku. Každý bude mať istotne lepší pohľad na túto drobnú stavbu z videa, ktoré môže nájsť na internete na Facebookovej stránke Slovenskej únie vodičov.

Symbolický cintorín obetí dopravných nehôd vznikol v Strážach nad Zvolenom. Prečo ste sa rozhodli práve pre toto miesto?

🚫 Po niekoľkých rokoch o mieste budúcej prvej slovenskej autokaplnky, bolo dohodnuté miesto v blízkosti Zvolena aj preto, že toto miesto je dôležitou strategickou križovatkou medzinárodných a slovenských ciest, ktoré smerujú z východu na západ a zo severu na juh. Samotná stavba je umiestnená v blízkosti novo otvorenej rýchlostnej komunikácie R-1, pri parkovisku reštaurácie na Zvolenských Strážach. Toto miesto bude neskôr uložené aj do geografických máp.

Cintorín obetí dopravných nehôd pozostáva z Trávnika spomienok a kaplnky so soškou svätého Krištofa, ktorý

je okrem iného aj patrónom dopravcov a vodičov. K čomu všetkému a komu je určené toto pietne miesto?

▲ Naše tabuľky s menami obetí v Trávniku spomienok symbolizujú pietne miesto obetiam zahynutým pri dopravných nehodách, alebo v cestnej premávke. Takáto spomienka na tragicky zosnulých má kultivovanú podobu a zároveň je akýmsi mementom pre vodičov, aby sa na cestách k sebe správali tolerantne a snažili sa jazdiť bezpečne. Naše združenie zdieľa názor, že rôzne pamätníčky a vence popri cestách, kde ľudia dávajú neraz aj pokrivené časti havarovaných áut, nie sú tou správnu formou, ako upozorniť na bezpečnosť cestnej dopravy. Tu sa vytvoril spoločne s kaplnkou jeden komplex, kde sa ľudia môžu zastaviť, zasmýkajúť si, zapáliť sviečku, prípadne sa pomodliť pred ďalšou cestou.

Čo má urobiť záujemca, ktorý by chcel umiestniť tabuľku s menom tragicky zomrelého na Trávník spomienok?

🚫 Vzhľadom nato, že každoročne na slovenských cestách zahynie približne 600 ľudí, bolo by zložitým umiestniť sem také veľké množstvo tabuliek. Určite sa sem nezmestia tabuľky s menami všetkých obetí, ale sme ochotní vyhovieť ľuďom, ktorí sa na nás obrátia, ak ich príbuzní odišli zo sveta takýmto tragickým spôsobom. Tabuľky s menami obetí sú umiestnené na malých podstavcoch v trávníku. Ak má niekto záujem o umiestnenie takejto tabuľky, môže nás kontaktovať.

Cintorín obetí dopravných nehôd už stojí takmer sedem rokov. Aké máte zatiaľ ohlasy na zriadenie tohto pietneho miesta?

▲ Zatiaľ máme len pozitívne ohlasy. Väčšina motoristickej verejnosti tvrdí, že je to dobrý a užitočný úmysel hlavne z bezpečnostného hľadiska. Takto by sa nemuseli pozostali vyvarovať nebezpečenstvu novej nehody na miestach, kde

zahynuli ich blízki príbuzní, ale môžu si uctiť pamiatku na pietnom mieste. Symbolický cintorín si pochvaľujú aj cestári, ktorí mali problém s ničením techniky pri kosení kvôli pozostatkom krížov, vencov, kahancov, umelých kvetov a rôznych drôtov.

Pietne miesto je síce symbolické, no jeho prevádzka nebude jednoduchá. Na jeho údržbu sú určite potrebné nejaké finančné prostriedky.

🚫 Keďže žijeme len z našich členských príspevkov, je ťažké udržiavať chod kaplnky, ktorá sa z času na čas nepozdáva niektorým vandalom. Požiadali sme preto mesto Zvolen o dotáciu na údržbu autokaplnky, ale táto bola z nedostatku financií zamietnutá. Zaslana bola aj požiadavka o umiestnenie informačných tabulí v blízkosti tejto stavby na rýchlostných komunikáciách.

Je dobré, že aj Slovensko má symbolický cintorín obetí dopravných nehôd, ale najlepšie by bolo, keby vôbec neboli obete dopravných nehôd. Čo by ste odkázali vodičom, ktorí si sadajú za volant?

80 Nárast dopravy vo svete prináša veľký počet obetí dopravných kolízií. Odhaduje sa, že pri dopravných nehodách ročne zomrie vo svete 1,3 milióna ľudí. Môj odkaz slovenským vodičom? Treba jazdiť bez alkoholu, emócií, nadsadlosti a pocitu zo silného auta, aby sme vždy bezpečne prišli do cieľa svojej cesty a k svojim blízkym.

O Slovenskej únii vodičov a zbierke na údržbu autokaplnky sa môžete dozvedieť viac na sociálnej sieti Facebook.

Rozprával sa Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Veľkoobchod s urnami a pohrebnými pomôckami

URNY

Oceľ
Mosadz
Med'
Plast,
Drevo
Keramika

VOZÍKY

vozíky na kvety a vence

vozíky na prepravu truhel

RÔZNE

prepravné vaky XXL

pohlčovače pachu
(spray, prášok)

vytex dp s.r.o.

www.vytex.sk

email: info@vytex.sk

Tel: 033 7794594

Dopravné nehody autobusov sa dotýkajú každého z nás!

Sedemnáť ľudských životov. Doteraz najtragickejšia nehoda z hľadiska počtu usmrtených na Slovensku sa stala 6. júla 1995 v Kolárovičiach. Dôvod? Zlyhanie ľudského faktora v kombinácii so zlým technickým stavom brzdovej sústavy vozidla. Vyšetrovatelia požiadali o stanovisko expertov z Ústavu súdneho inžinierstva (ÚSI) Žilinskej univerzity. Aký je pohľad riaditeľa tohto ústavu, profesora Gustáva Kasanického, na tragické nehody autobusov v uplynulých rokoch? Zisťovali sme viac.

Čo sa vlastne vtedy pri najtragickejšej nehode na Slovensku stalo? Pri jazde autobusu z kopca Javorník, na ceste E 442 s prudkým klesaním, sa vozidlo pohybovalo so zaradeným nevhodným prevodovým stupňom. Vodič intenzívne brzdil. Po ubehnutí cca 4 – 5 km, počas ktorých vozidlo naberalo rýchlosť, na začiatku osady Čiakov vodič autobusu už nedokázal vozidlo udržať na ceste v dôsledku kombinácie ľavej a pravej zákruty. Únikovú cestu našiel medzi murovanou garážou a múrikom tvoriacim okraj zákruty nad roklinou. Vozidlo preletelo vzduchom cca 15 – 20 metrov ponad hlbokú roklinu a narazilo čelne do protisvalu. „V tom čase investovali do starých autobusov ČSAD mnohí začínajúci dopravcovia a zakladali si narychlo živnosti. Nemali však také technické zázemie ako veľkí dopravcovia. Táto nehoda však bola ukážkou synchronizácie záchranných zložiek, ktorú výborne zvládli. Súčasne iniciovala ďalšie dopravné predpisy a cvičenia,“ hovorí prof. Ing. Gustáv Kasanický, CSc.

Nehody s fatálnymi následkami

Ako ďalej prezrádza riaditeľ ústavu, v rokoch 1994 až 2007 vykonávali znalecké posudky pri všetkých tragických nehodách autobusov na slovenských cestách. „Všetky tieto tragické dopravné nehody majú spoločného menovateľa. Nesprávna technika jazdy vodičov a nevyhovujúci technický stav vozidla vyústili k zlyhaniu systémov, ktoré by pri správnom používaní umožnili bezpečnú jazdu aj v extrémnych podmienkach horských komunikácií.“ Vodiči sa podľa neho dostali do takej situácie, pretože neboli schopní ju primerane zvládnuť, čo vyústilo do nehody. „U týchto dopravných nehôd si je nutné uvedomiť, že následky sú zväčša fatálne a veľkého rozsahu.“

Čo odhalí znalecký posudok?

V ÚSI vykonávajú znalecké posudky vo zvlášť náročných prípadoch, kde je znalecký posudok potrebný. Najskôr treba zdokumentovať miesto nehody, priamo na mieste prebieha aj prvá obhliadka autobusu. Až potom sa vrak odvezie na staniciu technickej kontroly alebo SAD, kde technici urobia skúšku brzd a spolu so znalcami postupne hľadajú prípadnú technickú chybu. Je to náročná práca, treba demontovať každú súčiastku a vyskúšať, či je v poriadku. „Druhou súčasťou šetrenia je analýza nehody pomocou simulačného programu. Pomocou nej sa snažíme zodpovedať na otázku, či mala prípadná technická chyba vplyv na nehodu alebo nie, a určujeme príčinu nehody z technického hľadiska,“ objasňuje prof. Ing. Gustáv Kasanický, CSc. Znalecký posudok môže mať od 50 do 150 strán, záleží od závažnosti prípadu. V závere posudku ústav uvádza, čo bolo z technického hľadiska príčinou dopravnej nehody.

Príčina? Zlý technický stav a zlyhanie vodiča

Staršie nehody autobusov v uplynulých 20-tich rokoch sú podľa slov riaditeľa spôsobené nevhodným technickým stavom a zároveň aj zlyhaním ľudského faktora. „Tie najtragickejšie sa stali pri zjazde z kopcov, kde autobus vo väčšine prípadov nemal v poriadku brzdový systém, pričom vodič o tom vedel. Nikdy nešlo o náhlu a nečakanú závalu.“ Ako príklad uvádza

prof. Ing. Gustáv Kasanický

dopravnú nehodu v Úhornej, kde išlo o dlhodobú technickú závalu a aj vodič porušil všetky dopravné predpisy, dokonca aj zákaz vjazdu. Pasívna bezpečnosť cestujúcich je v prípade starých autobusov skutočne dosť nízka. Stačí, že vodič prudko zabrzdí, a už sú takmer polámané sedadlá. Stalo sa tak napríklad pri nehode v Hriňovej – vodič jazdil s autobusom, ktorý nemal dokonca platnú technickú kontrolu.

Zodpovednosť je na pleciach vodičov

Rokmi sa výrazne znížil počet tragických dopravných nehôd autobusov. Zodpovednosť za ne sa začala viac presúvať na zlyhanie vodičov, nie na technický stav vozidiel. Ideálny maximálny vek autobusov napríklad na medzinárodných linkách je okolo päť rokov, pre diaľkové spoje v rámci Slovenska, povedzme, sedem. Pásky nenájdete v starších typoch autobusov, tie modernejšie ich majú všetky. „V Polomke došlo k zrážke autobusu s vlakom, kde vodič vôbec nerespektoval pokyn zastavenia pred železničným priechodom. Vošiel tam práve v čase, keď radiaľ prechádzal vlak. Nebola v tom žiadna technická závala.“

Nulový variant inšpiruje

Pán profesor Gustáv Kasanický nám v mnohých veciach dáva za príklad Švédsko. Ako prví tam prišli s ideou takzvaného nulového variantu, v rámci ktorého chcú absolútne anulovať počet mŕtvych pri dopravných nehodách. Projekt naštartovali pred vyše desiatimi rokmi a už majú prvé výsledky. Venujú sa vzdelávaniu od detí v predškolskom veku, veľmi dôslední sú vo vyhodnocovaní nehôd. Ide o veľmi široký problém. „Rozhodne nemôžeme povedať, že teraz vyženieme policajtov na cesty a všetko bude v poriadku. Aj keby sme mali hneď zajtra všetky cesty nové a v perfektnom stave, neznamená to automaticky, že klesne počet dopravných nehôd. Za všetkým treba vidieť chýbajúci systém, kde by malo fungovať napríklad vzdelávanie a dopravná výchova,“ tvrdí riaditeľ. Do tohto procesu sa musí zapojiť celá spoločnosť, či už ide o vodičov, vozidlá, stav vozoviek, legislatívu a podobne. Aj preto je dnes Švédsko krajinou s najmenšou nehodovosťou a najmenšími smrteľnými následkami. Nie je to nereálne.

Pripravila Zuzana Voštenáková

Dopravná nehoda v obci Šuja

Nesprávna technika jazdy

Vážna dopravná nehoda sa stala v júni 2004 krátko pred siedmou v obci Šuja, okres Žilina. Autobus z Frýdku-Mýstku, ktorý viezol deti, rodičov a učiteľov na školský výlet, v neprehľadnej zákrute vrazil do obecného domu. Vodič autobusu zázrakom prežil. Umrela však iná dospelá osoba. V nemocnici skončilo 25 detí.

Demontážnou diagnostikou bolo zistené, že brzdový systém bol funkčný s dostatočnou účinnosťou. Závala na vzduchovom potrubí s najväčšou pravdepodobnosťou vznikla počas nehodového deja, pri náraze do domu. Vyhodnotením výsledkov technickej kontroly autobusu Karosa C734 a informácií, zistených pri dopravnej nehode môžeme konštatovať, že nesprávnou technikou jazdy vodiča sa brzdy autobusu zahriali na takú mieru, že došlo k zníženiu účinnosti prevádzkovej brzdy. Tento stav nie je možné hodnotiť ako neočakávaný a vodič túto skutočnosť mohol zistiť ešte pred miestom nehody a reagovať na ňu.

Privysoká rýchlosť - 39 km/hod.

Stala sa v septembri 2007 na úpätí vrchu Polana v katastri Hriňovej. Autobus vezúci členov folklórneho súboru Hriňovčan z horského hotela Polana pod vrcholom rovnomenného kopca do Hriňovej nezvládol v prudkom klesaní na úzkej klukatej ceste na úpätí kopca pravotočivú zákrutu, prerazil zvodidlá a spadol zhruba 15 metrov hlboko do rokliny. Priamo pri nehode vtedy zahynuli dvaja muži a dve ženy, ďalšia žena zomrela na následky zranení v nemocnici.

Z vykonanej analýzy vyplýva, že autobus sa tesne pred opustením vozovky pohyboval rýchlosťou cca 54 km/h. Vodič autobusu mohol vzniku dopravnej nehody zabrániť tak, že by sa autobusom Karosa LC 735, pohyboval pred miestom dopravnej nehody rýchlosťou maximálne 39 km/h, čo je medzná rýchlosť na hranici straty jazdnej stability. Za reálnu rýchlosť bezpečného prejazdu daným smerovým oblúkom však uvažujeme zníženie o 20 %, t. j. cca 32 km/h. Jazda na II. rýchlostný stupeň daným úsekom umožňovala rýchlosť maximálne 39 km/h, ktorú mohol vodič bezpečne znižovať brzdením, pri zachovaní jazdnej

Dopravná nehoda v katastri obce Hriňová

Dopravná nehoda pri obci Úhorná

stability autobusu. Počas nehody brzdová sústava autobusu zlyhala, a to pod vplyvom nedostatku tlaku vzduchu v nej.

Zlý technický stav vozidla

Obrovská tragédia sa stala v auguste 2003, keď pri Úhornej cestou na kopec Pača zahynulo 13 ľudí. Autobus mal poruchu, vodič preto zastal a vystúpil, aby zistil, čo sa stalo. Vozidlo však nezaistil tak, ako kázu predpisy, a to sa pohlo...

Príčinou zastavenia motora v kopci nebola technická porucha motora. Motor sa dal aj po havárii naštartovať. Príčina toho, že nebolo možné naštartovať motor z miesta vodiča, bol pokazený bezpečnostný spínač vzhľadom na vek motora. Príčinou slabej účinnosti parkovacej brzdy bol nefunkčný ventil parkovacej brzdy. Následkom poškodennej tesniacej gumičky vo ventile páky parkovacej brzdy nebol vypustený všetok vzduch zo zadných brzdových pružinových valcov. Proti tlaku pružín pôsobil zbytkový protitlak vzduchu 2,2 Baru = 0,22 MPa, čím bola znížená prítlačná sila a tým aj brzdny účinok, čo bolo potvrdené aj na valcovej skúšobni bŕzd. Parkovacia brzda je nevyhovujúca.

Chyba vodiča

Dvaja ľudia zomreli, 22 bolo zranených ťažko a 19 ľahko pri nehode českého turistického autobusu, ktorému zlyhali brzdy neďaleko Liptovských Matiašoviec, okres Liptovský Mikuláš.

Technický stav nemal vplyv na vznik a priebeh nehody. Vodič sa autobusom na začiatku klesania pohyboval rýchlosťou cca 60 km/h. Pritom musel mať zaradený III. rýchlostný stupeň. Maximálna rýchlosť jazdy na III. rýchlostný stupeň, pri dodržaní maximálne povolených otáčok motora (2 200 otáčok/minútu) je 69,3 km/h. Zistená rýchlosť autobusu v čase nehody (73,7 až 78,3 km/h) bola vyššia ako možná pre jazdu na tretí rýchlostný stupeň. Vodič zvolil nesprávnu techniku jazdy v klesaní, a táto technika jazdy bola v príčinnej súvislosti so vznikom a priebehom dopravnej nehody.

Zdroj: Ústav súdneho inžinierstva

Ústav súdneho inžinierstva Žilinskej univerzity bol založený v roku 1987. Ako samostatné pracovisko funguje od januára roku 1991 pod vedením profesora Gustáva Kasanického. Ten je jediným profesorom súdneho inžinierstva u nás a zároveň je podpredsedom Európskeho združenia pre výskum a analýzu dopravných nehôd. V súčasnosti v ÚSI pracuje 40 zamestnancov a 100 externých spolupracovníkov – znalcov v ôsmich odboroch: Doprava cestná, železničná, letecká a vodná, Strojárstvo, Stavebníctvo, Písmoznalectvo, Geodézia a kartografia, Ekológia a manažment, Priemyselné vlastníctvo a Preprava. Know-how žilinského ústavu je vo vyhotovovaní znaleckých posudkov, ktoré si vyžadujú vo zvlášť obťažných prípadoch, pričom disponujú špičkovými programami na analýzu nehôd. Spolupracujú s rôznymi významnými znaleckými inštitúciami a pracoviskami na Slovensku i v zahraničí.

Hovoríme so zástupcom prednostu Ústavu súdneho lekárstva a medicínskych expertíz JLF UK v Martine doc. MUDr. Ľubomírom Strakom, PhD.

Žiadna látka, ktorú ľudské telo prijme nemá také smrteľné účinky ako alkohol

Tak ako ľudstvo využívalo alkohol pre pozitívne účinky prevencie pred infekčnými chorobami, tak isto dochádzalo k negatívnym sociálnym javom jeho nadužívania. Vedecké štúdie dokázali, že nadužívanie alkoholu je výrazne spojené so stúpajúcim násilím a trestnými činmi proti zdraviu a životu. Aj účinkami alkoholu na ľudský organizmus sa zaoberá medicínsky odbor súdne lekárstvo.

doc. MUDr. Ľubomír Straka, PhD.

Ako ste sa v práci dostali k problematike alkohológie?

• Každý človek by mal vedieť o všetkom niečo a všetko o niečom. Aj v rámci medicínskeho odboru súdne lekárstvo sa usilujeme zorientovať v niektorých zásadných oblastiach či problémoch hlbšie tak, aby vznikol komplexný tím zložený zo špecialistov na jednotlivé oblasti. Alkoholológia ma zaujala z toho dôvodu, že nadužívanie alkoholu má priam neuveriteľne negatívny dopad na chorobnosť a úmrtnosť ľudskej populácie. Dá sa povedať, že žiadna látka, ktorú ľudské telo prijme, nemá taký potenciál škodlivých až priam smrteľných následkov ako práve alkohol. Skúmaním problematiky škodlivosti alkoholu a spoluprácou s rôznymi odborníkmi, ktorým dávame odborné podklady, prispievame k objasneniu príčin úmrtnosti v súvislosti s požívaním alkoholu. Forenznej problematike alkohológie som sa venoval aj vo svojej habilitačnej práci, ktorej reálnym výstupom je vedecká monografia Súdnolekárska alkoholológia. Pri práci na tejto knihe sme sa snažili v tejto problematike zorientovať naozaj dôkladne. O tom, že sa nám to podarilo svedčí aj skutočnosť, že krátko po slovenskom vydaní sa vydavateľ rozhodol aj pre českú verziu uvedenej monografie.

Alkoholológia je jedným z odvetví súdneho lekárstva. Akým problémom sa venuje tento odbor?

• Uvedená problematika je zhrnutá práve v knihe Súdnolekárska alkoholológia. Toto dielo ponúka v prehľadnej forme všetky potrebné medicínske znalosti o alkohole, jeho pohybe v ľudskom organizme, jeho detekciu či vplyve na ľudského jedinca. Alkohol je v ľudskej populácii od nepamäti. Cielená výroba alkoholických nápojov sa považuje za jeden z prvých civilizačných prejavov. Alkohol môžeme objaviť aj vo voľnej prírode, napr. v jamách, kde napadá dužinaté ovocie, môže dôjsť ku kvaseniu, čím vznikne alkoholický nápoj. Takýto nápoj môže vzniknúť aj v bûtľavých stromoch, kde sa nachádza prírodný med – ak do takéhoto stromu naprší a med sa zriedi, následne môže veľmi ľahko prebehnúť alkoholické kvasenie. V minulosti bolo preto len otázkou času, kedy človek alkohol objavil a zvládol proces jeho výroby. K prvej cielenej výrobe alkoholických nápojov

došlo približne 8 000 rokov pr. Kr. a odvtedy sprevádza alkohol človeka azda každý deň – a to nemusíme byť požívači alkoholických nápojov! Každá civilizácia si určitým spôsobom dokázala vyrobiť alkoholický nápoj. Keďže ľudia dokázali vyrobiť nekontaminovanú vodu až v 19. storočí, v minulosti pili ako tekutiny práve nízkoalkoholické nápoje, napr. pivo. Alkohol v nízkych koncentráciách totiž dokáže v tele usmrcovať baktérie, a preto sa pitie piva či vína stalo najúčinnnejšou prevenciou pred rôznymi infekčnými ochoreniami.

• Napriek snahám o akési pozitívne využitie v minulosti, súčasná medicína definuje alkohol ako psychoaktívnu látku aj vzhľadom k nato, že u ľudí vytvára závislosť a abstinénne príznaky, ktoré postupne vedú k tendencii zvyšovať dávky. Jedným z najdôležitejších problémov alkohológie je skúmanie negatívnych účinkov alkoholu na ľudský organizmus. Alkohol výrazne modifikuje psychické funkcie človeka. Vtedy dochádza k explózii negatívnych účinkov nadužívania alkoholu – sociálnym, ekonomickým aj trestnoprávnym. Vedecké štúdie dokázali, že psychické zmeny u opitého človeka majú jednoznačný dopad na zvýšenú incidenciu násilia.

Do akej miery dokážete byť presní pri určovaní koncentrácie alkoholu v tele zomretého človeka?

• Poznáme niekoľko možností zisťovania prítomnosti alkoholu v tele človeka. To, či jedinec bol v čase smrti pod vplyvom alkoholu vieme najpresnejšie zistiť vyšetrením vzorky krvi. Pri pitve preto odoberáme vzorky krvi, prípadne moču. V prípade výraznejších posmrtných zmien tela analyzujeme aj sklovce (vnútroočnú tekutinu). Koncentráciu alkoholu v biologických materiáloch stanovujeme metódou plynovej chromatografie, ktorá je veľmi presná.

Na základe akých vizuálnych prvkov viete pri pitve zistiť, či človek počas života užíval alkohol?

• Alkohol vplyva na všetky orgány a tkanivá v ľudskom organizme. Každý orgán má svoje špecifické poškodenia, ktoré vyplývajú z dlhodobého požívania alkoholických nápojov v nadmerných dávkach.

• Pokiaľ k tejto expozícii dochádza dlhodobo, v orgánoch vznikajú špecifické chorobné zmeny. Jednou z najznámejších zmien je poškodenie pečene, nakoľko tento orgán v ľudskom organizme detoxikuje až 90 percent alkoholu. U chronického alkoholika dochádza v pečeni k rôznym zmenám, napríklad k stukovateniu, k zápalovej reakcii či až k väzivovej prestavbe – cirhóze pečene, ktorá je častou príčinou smrti alkoholikov. Ženský organizmus je oveľa citlivejší voči účinkom alkoholu ako organizmus muža. Máme indície, že tieto rozdiely sú ovplyvnené ženskými pohlavnými hormónmi.

Odoberá sa vzorka na zistenie prítomnosti alkoholu v tele pri každej pitve?

• Indikujeme vyšetrenie na alkohol vždy, pokiaľ ide o úmrtie mimo zdravotníckeho zariadenia a väčšinou aj v prípadoch úmrtí po kratších hospitalizáciách v nemocnici. Čiže nevyšetrujeme alkohol iba v jednoznačných prípadoch, keď je jasné, že k pôsobeniu alkoholu v čase smrti dôjsť nemohlo – pokiaľ je napríklad pacient v kóme pred smrťou mesiac hospitalizovaný v nemocnici, tak v tomto prípade vyšetrenie samozrejme zmysel nemá, alkohol za tak dlhú dobu prešiel komplexným procesom biotransformácie a v tele sa už nenachádza.

Za akých okolností môžete zistiť alkohol v ľudských ostatkoch?

• Zistenie alkoholu v týchto prípadoch je jednou zo zaujímavých výziev pre súdnych lekárov, nakoľko aj u triezveho človeka po smrti sa dokáže vytvoriť alkohol posmrtnými hnilobnými zmenami. V ľudskom organizme sa nachádzajú kvasinky a rôzne iné baktérie, ktoré môžu po smrti popri iných látkach vytvárať aj alkohol.

• Alkohol je chemická látka, ktorá je veľmi dobre rozpustná vo vode, preto sa tak dobre šíri v tele človeka. Ak je mŕtve telo dobre zachované, vieme vždy stanoviť koncentráciu alkoholu. V prípade, že sa telo nachádza v hnilobnom rozklade, výsledok testu je nepresný, pretože vzniká interpretačný problém, že nejaká časť alkoholu mohla vzniknúť posmrtné.

Do koľkých dní teda viete zistiť alkohol v ľudskom tele po smrti?

• Koncentráciu alkoholu v krvi vieme presne definovať do začiatku hnilobných zmien, čo je približne do troch, respektíve štyroch dní.

Dá sa zistiť prítomnosť alkoholu v obhorenom, značne zhorenom tele, respektíve utopenom tele?

• V uvedených prípadoch vieme stanoviť koncentráciu alkoholu spravidla veľmi presne, samozrejme za predpokladu, že telo už nepodľahlo hnilobe.

Viete zistiť aj druh alkoholického nápoja v tele človeka, alebo v tomto prípade je súdne lekárstvo prikrátke?

• Technicky to možné je. Bežne v praxi sa takéto vyšetrenie nevykonáva, ale moderná forenzná alkoholológia je už na takej úrovni, že dokáže určiť dokonca región, z ktorého daný alkoholický nápoj pochádzal. Alkohol vzniká kvasením. Každá kvasinka nám okrem etanolu produkuje aj rôzne iné chemické látky, ktoré sa vo všeobecnosti nazývajú príbudliny (asi najznámejšia príbudlina je metanol). Napríklad v prípade vína sa do finálneho produktu prenáša aj chemické zloženie pôdy, na ktorej vinič rástol. Napr. vinič z oblasti Burgundska má vo svojej hrozňovej šťave a teda aj vo víne z nej vyrobeného mierne odlišné zloženie chemických látok ako víno z Toskánska.

Aké množstvo pitvaných ľudí na Slovensku zomiera pod vplyvom alkoholu?

• Jednou z hlavných tém nášho pracoviska je skríning takýchto úmrtí. Momentálne máme pripravený osemnásťročný súbor, kde štatisticky vyhodnocujeme každé úmrtie, ktoré sme vykonali. Zistili sme, že u tiel, ktoré sú pitvané na našom pracovisku, zhruba 20 percent tiel má v tele koncentráciu vyššiu ako dve promile. Korelácia medzi násilím je jednoznačná a nevyvrátiteľná. Pritom počet pitiev počas uvedených rokov bol niečo nad 10 000.

Súdne lekárstvo neskúma len telá mŕtvych jedincov, ale v niektorých prípadoch aj vzorky od živých ľudí. V akom prípade skúmate alkohol z odobratého biologického materiálu?

• Súdne lekárstvo ako také veľmi úzko spolupracuje s orgánmi činnými v trestnom konaní v represii kriminality. V oblasti alkohológie je našou dominantou úlohou podieľať sa na prevencii voči užívaniu alkoholu v cestnej premávke, taktiež sa zaoberáme účinkom alkoholu na ľudského jedinca v prípade trestných činov.

Na Slovensku ako aj v okolitých európskych krajinách platí nulová tolerancia, kde sa vyžaduje 0,0 promile. Aký je názor súdnych lekárov na túto hranicu, nakoľko je známe, že minimálne množstvo alkoholu môže v tele človeka vzniknúť trávením?

• Zo súdnolekárskeho hľadiska je potrebné povedať, že nulová koncentrácia alkoholu v ľudskom tele prakticky neexistuje, nakoľko v každom tele sa nachádza malé množstvo alkoholu, ktorý je súčasťou vnútorných metabolických procesov. Minimálne množstvo alkoholu môže vzniknúť aj sekundárne kvasením v tráviacom trakte, ak skonzumujete nejaké ovocie, vypijete ovocné šťavy, ktoré vykvasia, respektíve sa môže

Ilustračná fotografia, redakcia

stať, že vypijete už pokazenú ovocnú šťavu. Takisto prístroje, ktorými polícia meria prítomnosť alkoholu v cestnej premávke majú určitú, hoci len minimálnu chybovosť, a to sa premieta do výslednej detegovanej koncentrácie. Skutočne sa v niektorých prípadoch môže stať, že u človeka sa zistí určitá minimálna koncentrácia alkoholu napriek tomu, že nepožil alkoholický nápoj. Preto spolupracujeme s Prezidiom policajného zboru SR, pre ktoré pripravujeme odborné podklady, ktoré slúžia pri vzniku jednotlivých právnych noriem. Napríklad aktuálne sme pripomienkovali takzvanú nulovú toleranciu v cestnej premávke. Naším cieľom je, aby nulová tolerancia bola posunutá na 0,3 promile, aby nedochádzalo k nespravodlivému postihu nevinných ľudí.

Ústavy súdneho lekárstva sú špecifické v tom zmysle, že organizačne spadajú netradične pod štyri ministerstvá: Ministerstvo zdravotníctva SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo vnútra SR a Ministerstvo spravodlivosti SR. Ako sa vám pracuje, keď máte štyroch nadriadených?

• Toto nezodpovedá realite. Súdne lekárstvo je vo svojej pedagogickej a vedecko-výskumnej podobe súčasťou lekárskeho fakult, ktoré riadi rezort školstva a vedy SR. Praktickú súdnolekársku činnosť vykonávajú súdnolekárske pracoviská Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS), ktorý je v gescii rezortu zdravotníctva. Policajné, resp. justičné orgány sú len objednávateľmi práce súdnych lekárov, tieto rezorty koncepčne odbor neriadia.

4.2 VSTREBÁVANIE ALKOHOLU

4.2.1 ČASOVÁ DYNAMIKA VSTREBÁVANIA ALKOHOLU

Proces vstrebávania alkoholu po perorálnom požití prebieha fyzikálne podľa exponenciálnej krivky saturácie krvi etanolom. Čiarku je vstrebávanie etanolu pomalšie. Prechodom alkoholom dvanástnika a horných úsekov tenkého čreva sa zrýchľuje vrchole resorpčnej krivky sa opäť spomaľuje pre prebiehajúceho znenie difúzneho napätia, t. j. zníženie koncentračného gradientu. V momente dosiahnutia vrcholu koncentrácie etanolu v krvi

• Opísaná situácia na Slovensku je v rámci EÚ celkom ojedinelá a ukazuje sa, že v konečnom dôsledku nepriniesla nášmu odboru až taký benefit. Toto sú však už koncepčné otázky súdnolekárskeho odboru, ktoré treba riešiť inde.

Ako vnímate fakt, že si vás ľudia často mýlia s patológiou?

• Toto vnímanie logicky vyplýva z historického kontextu, nakoľko v minulosti vzniklo súdne lekárstvo jednoducho ako derivát patológie. Postupom času došlo k špecializácii odboru – súd-

ne lekárstvo prevzalo na seba všetky problémy týkajúce sa pôsobenia násilia na ľudský organizmus, kým patológia ako základný odbor medicíny sa zaoberá skúmaním chorobných zmien v ľudskom organizme. S kolegami patológmi máme najužšiu spoluprácu. Ja osobne vnímam skôr pozitívne, keď mi niekto povie, že som patológ, nakoľko patológiu osobne považujem za jeden z najvýznamnejších medicínskych odborov. Lekár sa nikam nepohne bez toho, aby poznal patológiu človeka. Všade v civilizovanom svete je patológ považovaný za jedného z najvýznamnejších ľudí v rámci diagnostického procesu. Patológia je v súčasnej dobe najmä o diagnostike chorôb pomocou mikroskopického vyšetrovania tkanív odobratých z tiel. Odobratých napríklad pri chirurgickej operácii s akútnou a životne dôležitou otázkou, či ide o nádor alebo nie. Skôr mi v minulosti vadilo negatívne filmové stvárňovanie patológov s krajcom chleba nad pitevným stolom. Pevne verím, že je to prekonaná, pochybná časť našej kultúry.

Do akej miery je, podľa vás, reálne prezentovanie súdnych lekárov a patológov médiami?

• Smrť ako taká bude vždy v ľudských jedincoch predstavovať isté mystérium a v rámci toho budú vždy mysteriózne reprodukované aj veci, ktoré zo smrťou súvisia. Pre ľudí bude taktiež vždy tajomné to, čo sa deje v pitevni. Samotné súdne lekárstvo má v sebe navyše ešte určitú žiaru tajomna vyplývajúcu z toho, že naša práca je väčšinou nejakým spôsobom pred verejnosťou utajená. Je to logické, veď súdne lekárstvo pracuje s tými najťažšími spoločenským neduhmi – trestnými činmi proti životu a proti zdraviu. Ak som spomenul dehonestujúce filmové zobrazovanie patológov v minulosti, tak dnes vidím opačný problém – moderné seriály vykresľujú súdneho lekára ako človeka s priam nadpozemskými schopnosťami, ktorý dokáže z mŕtveho tela na pitevnom stole vyčítať ešte aj číslo bankového konta. Osobne si však myslím, že v praxi sa žiaden zo súdnych lekárov či patológov príliš nezaobrá mediálnym stvárnením svojho odboru. Pre nás je najdôležitejšia naša práca, ktorú robíme s hlbokou úctou k životu i smrti. Chceme ju urobiť čo najlepšie a najprofesionálnejšie – a to všetci, ktorí nás a našu prácu poznajú, vedia veľmi dobre.

Ďakujeme za rozhovor.

Rozprával sa Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Obec Rudňany so 4 200 občanmi má päť cintorínov!

V Hnileckých vrchoch, ktoré tvoria severovýchodnú časť Slovenského Rudohoria, 15 km juhovýchodne od okresného mesta Spišská Nová Ves, sa nachádza obec Rudňany. Vznik obce sa spája s rokom 1332 a odvtedy sa obec trvalo spája s rudným baníctvom. Názov obce pochádza z nemeckého názvu Medeneho potoka Cufurbach, ako o tom svedčia listiny uložené v Markušovskom archíve. Starostom obce je už 6 volebných období pán Miroslav Blišťan, ktorý do obce zavítal za prácou v baníckom závode, kde poctivo odpracoval 43 rokov. Obec má v súčasnosti 4 200 občanov, v minulosti mala okolo 6 000 obyvateľov. Po banských závaloch, ktoré v ťažkej ťlovej zemi pochovali viacerých baníkov, sa mnohí, dokonca aj rodáci, rozhodli obec opustiť. Napriek tomu má obec až 5 cintorínov.

Prvý židovsko-evanjelický cintorín nazývaný Ždiarik bol pre nás takmer čarovne ukrytý. Nebyť sprievodcu, pána starostu, tak by sme ho nenašli. Predpokladá sa, že sa na ňom začalo pochovávať od vzniku obce. Rudňany boli spočiatku nemeckou dedinkou s evanjelickým náboženstvom. Na cintoríne je zachovaných pár hrobov, ale len jeden z nich je výnimočný. Obelisk nad hrobom je vrastený v dvoch lipách. Starosta obce sa snaží, aby bolo miesto posledného odpočinku pravidelne upravované a čistené, pretože toto pietne miesto stále navštevujú pozostalí príbuzní.

Druhý cintorín, nazývaný Stupy, sa nachádza medzi stromami na rozsiahlom svahu. Vznik cintorína sa spája s prvou svetovou vojnou. Zaujímavosťou je, že sú tam okrem Rudňanov pochovaní aj siedmi francúzski vojaci z prvej svetovej vojny. Obci zo zákona vyplýva povinnosť spravovať cintorín, aby pri návšteve zahraničných príbuzných padlých francúzskych vojakov bolo toto miesto dostatočne pietne. Miesto posledného odpočinku Stupy je aj v súčasnosti navštevované pozostalými, o čom často svedčia zapálené sviečky a kvety na hroboch.

Tretí cintorín pri kostole sv. Klementa a štvrtý cintorín pri škole sa nachádzajú priamo v centre obce. Na týchto cintorínoch sa pochovalo do roku 1964. V tom čase už všetky štyri spomínané cintoríny boli vyplnené, a tak vzniká nový cintorín, ktorý je v poradií piaty. Pri cintoríne je zachovalá krásna banská zvonica a na ceste ku kostolu je originál drevená fara, ktorá je jedinou v Európe a je stále funkčná a obývaná. V tejto spojitosti spomína pán starosta pána farára, ktorý skvelo vychádzal so všetkými obyvateľmi obce, ktorí sú rôznych národností a náboženstiev.

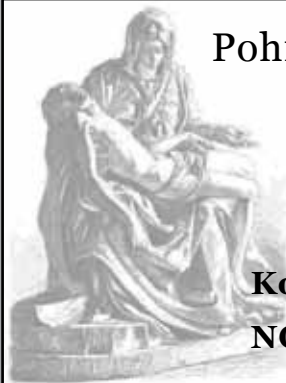
Na novom, piatom cintoríne stojí dom smútku s kolumbáriom, ktoré bolo dostavané neskôr. Rudňany počas dažďov zápasia s nasiaknutou zemínou a s hroziacimi zosuvmi pôdy. Preto pán starosta Blišťan inicioval stavbu kolumbária. Vychádzal z potreby spevniť cintorín, aby zosuv pôdy neodhaloval truhly. V zime zas bol problém vykopať v zamrzutej zemi dostatočne hlboký hrob, preto sa stávalo, že hroby boli plytké a v snežných teploch dňoch sa obyvatelia sťažovali na zápach. Občania Rudňan nechápali význam stavby kolumbária, mali voči nej veľa námietok. Časom ale uznali, že táto stavba bola nevyhnutná nielen na spevnenie podlažia domu smútku, ale priniesla aj výhody pri pochovávaní zomrelých. Postupne sa stalo kolumbárium veľmi populárnym a začalo ho využívať mnoho pozostalých, už len napríklad z finančného hľadiska alebo z dôvodu nenáročnej údržby. Aj napriek vzniku nových hrobových miest a kolumbárií začína byť už aj piaty cintorín preplnený a v priebehu niekoľkých rokov bude potrebné nájsť nové miesto na ďalší cintorín.

Piaty cintorín má aj pár zaujímavostí. Jednou z nich je napr. informačná tabuľa pri vstupe, ktorá prináša mapku hrobových miest s menami zosnulých. Správca cintorína pán Novotný touto tabuľou sledoval poskytnúť pomoc pozostalým, ktorí hľadajú svojich mŕtvych príbuzných. Oproti nej, pred vchodom na cintorín, pod domom smútku, sa nachádzajú štyri zachované banícke kríže, ktoré tam umiestnil pán Blišťan. Sú to kríže, ktoré vzal starosta zo starých, zničených, opustených hrobov. Občania týmto štyrom krížom veľmi nerozumeli, a tak k nim neskôr pridal aj tabuľky, na ktorých sú uvedené názvy cintorínov: Huta – kostol, Huta – škola, Stupy a Ždiarik. Ďalšou zaujímavosťou je Pamätník obetiam banských nešťastí, ktorý je akousi vstupnou bránou na cintorín pri dome smútku. Je tam vyrytých 83 mien baníkov zosnulých od roku 1943 až po zánik baníckeho závodu. Vedľa pamätníka sa na pravej stene domu smútku nachádza kamenná tabuľa na pamiatku npor. Jany Peštovej. Zahynula pri páde lietadla v roku 1943 spolu s ďalšími štyridsiatimi vojakmi pri návrate z misie z Kosova a pochovaná je na tomto cintoríne.

Na záver si položíme otázku, prečo má tak malá obec so 4 200 občanmi toľko cintorínov? Na túto otázku nevie odpovedať ani pán starosta obce M. Blišťan. Predpokladá len postupnú naplnenosť miest a hľadania nových miest posledného odpočinku. Druhou možnosťou je aj to, že rozhodovanie o mieste pochovania zomrelých mali v rukách cirkevníci, ktorí zo začiatku zrejme budovali cintoríny podľa svojho vierovyznania. Ďalšou možnosťou sú rodové vzťahy alebo aj finančná situácia zomrelých a pozostalých.

Pripravila Helena Schusterová v spolupráci so starostom obce Rudňany, Miroslavom Blišťanom.

Pohrebná služba SENEC
- Nádaský

Garancia najnižšej ceny

Kontakt: 02/ 4592 3330
NON STOP: 0903 469 523

Farské námestie 16, Senec
www.pohrebnaslužbasenec.sk

Na tému: Pohrebné kázne a reči

V rétorike rozlúčkových obradov sú rezervy

Pohrebná kázeň je na Slovensku súčasťou väčšiny rozlúčok so zosnulými. Tak, ako môže rečník pozostalým v ťažkej chvíli pomôcť, tak ich nemusí zaujať vôbec, ba dokonca sa ich môže hlboko dotknúť. U vedúceho katedry teológie a katechetiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici doc. ThDr. Albína Masarika, PhD. sme zisťovali, aká je kvalita pohrebných kázní na Slovensku.

Pohreby sprevádzali ľudstvo od nepamäti. Do akej miery sa v súčasnosti venuje pozornosť rétorike v smútočných prejavoch?

– Reč na smútočnom obraze je špecifická forma komunikácie. Počas štúdia teológie majú poslucháči verejný prejav v predmete homiletika, čo väčšinou stačí na to, aby zvládli teóriu tvorby kázní v rámci bohoslužieb. Nedostatočne sa však venuje pozornosť tomu, aby zvládli rétoriku na smútočných obradoch, pretože tam z diania vyplývajú špecifické ciele. Jednu z mojich monografií som venoval cieľom pohrebnej kázne z cirkevného hľadiska, kde je potrebné si všimnúť jednak biblickú zvesť, ale aj pastorálny kontext smútiacich a ich potreby vyrovnávania sa so stratou, a aj emocionálne nezaangažovaných účastníkov pohrebu.

Cirkevné a občianske obrady pristupujú k pohrebu z rôznych perspektív. Aké sú hlavné rozdiely medzi rétorikou cirkevného a občianskeho pohrebu podľa Vás?

– Na túto otázku sú dva pohľady. Ak rétoriku chápem ako teóriu komunikácie, tak v podstate nie sú žiadne rozdiely, pretože napríklad artikulácia a gestikulácia je spoločná pre obidva druhy obradov, lebo rovnakým spôsobom potrebuje artikulovať

doc. ThDr. Albin Masarik, PhD.

jeden aj druhý rečník. Ak chápeme rétoriku ako disciplínu, ktorá si všímá obsah, tak tam sú rozdiely. Občiansky pohreb si chce uctiť zosnulého, cirkevný obrad má východisko v ohlasovaní Božieho slova.

Na Slovensku je ročne približne 51 000 – 54 000 pohrebov. Kvôli lepšiemu preniknutiu do pohrebných kázní ste v roku 2008 robili terénne analytické pozorovania v jednom zo slovenských krematórií na vzorke 100 obradov. Aké aspekty ste si všímali pri pozorovaní?

– Keď sedíte ako pozorovateľ na pohrebných obradoch, tak sa dozviete to, čo sa nemôžete dočítať v žiadnej literatúre. Aby som nebol len kritik, tak najskôr poviem, čo si vážim. Na občianskych obradoch som pozoroval veľkú snahu rečníkov, aby mali obrady kultúrnu hodnotu a boli pekné. Túto istú snahu pozorujem aj v cirkevnom prostredí. Pokiaľ ide o kritiku, v občianskom obraze vidím najväčší priestor pre zlepšenie vo vytýčení cieľov z interdisciplinárnej perspektívy. Obradníci mi mnohokrát nevedeli odpovedať, ako by riešili danú vec, pretože o prípadoch nerozmýšľajú zo širších teoretických východísk. Zdá sa mi, že by mohli viac rozmýšľať o tom, s akými úlohami sa budú vyrovnávať najbližší príbuzní. Občiansky obrad potrebuje rozvinúť filozofickú stránku a spojiť to s tým, čo je dobré už dnes. V terénnom výskume som pozoroval, že ak je obrad kvalitne odvedený, hodnotné myšlienky sa k pozostalému dostanú aj s odstupom času, cez spomienky ľudí, ktorí na pohrebe boli. Ak je však urobený rutinne, tak ľudia nemajú čo pozostalým pripomenúť a podporiť ich vyrovnávanie sa so stratou. Ale aj katolícky pohreb potrebuje hľadať, ako spojiť dôrazy biblického textu s prípadom zosnulého bez toho, aby sa z homílie stala eulogia.

Môžete uviesť nejaké konkrétne príklady z praxe?

– Môžem uviesť aj pozitívne a aj negatívne príklady. Pozitívnym príkladom môže byť pozorovanie, keď neveriaci ľudia prišli za kňazom a povedali mu, že si ani nevedeli predstaviť, že cirkevný pohreb im môže tak pomôcť vo vyrovnávaní sa so stratou.

Negatívne pozorovania sa týkali aj cirkevných a aj občianskych pohrebov. Na jednom z cirkevných pohrebov som sedel vedľa kolegu z našej univerzity, ktorý pochoval synovca. Kňazovu

prácu s biblickými textami by som ako teológ hodnotil na jednotku, ale keď som sa kolegu pýtal, čo pre nich tento cirkevný pohreb znamenal, odpovedal mi: „My by sme chceli, aby viac hovoril o Miškovi, ale on tam musel povedať to svoje.“ Keby pán farár spojil biblistiku s prípadom a keby pozostalým ukázal, ako im môžu náboženské východiská pomôcť, reakcia môjho kolegu by bola pozitívnejšia.

Na inom pohrebe sa evanjelický farár snažil, aby sa sekularizovaná spoločnosť opäť vrátila ku kresťanskej viere. Jeho zámer, bol teologicky legitímny, ale použil na to nástroje, ktoré nie sú legitímne a miesto toho, aby ľudí v záťažovej situácii viedol ku Kristovi, urazil katolíkov v ich náboženskom cítení. Prítomní sa pri jeho nevhodných slovách začali mrviť a ja som hneď videl, kto je katolík.

Na občianskom pohrebe rečník hovoril, že zosnulý sa dlhodobo vyrovnával s ťažkou chorobou. Prišla prvá operácia, ale on bol húževnatý a znovu bol na nohách. Prišla druhá operácia, nevzdal sa a znovu bol na nohách. Ale prišla tretia operácia a choroba bola silnejšia, ako on, preto sa s ním teraz lúčime. Z pohľadu zosnulého to povedal pekne, lebo chcel vyjadriť jeho húževnatosť. Keď však rozmýšľame nad tým, že v sále bolo 120 smútiacich a že možno tam sedel niekto s tou istou chorobou pred treťou operáciou, tie slová mu mohli zobrať nádej, keďže sa identifikoval so zosnulým. Takýchto pozorovaní sme mali viacero.

Zdá sa, že v občianskom ako aj kresťanskom pohrebe sa robia chyby...

– Ak si občiansky pohreb postaví za cieľ uctiť zosnulého, tak pomerne slabo sa venuje pozostalým. Ale z podstaty diania sú obidva ciele vedľa seba. Niektoré cirkvi neprimerane chápu cirkevný pohreb ako výlučne misijnú príležitosť. Ak by miesto toho dobre rozvinuli pastorálnu dimenziu a ich duchovní by rozmýšľali nad tým, čo strata znamená pre zarmútenú rodinu a ponúkli im pomoc vo viere, zvýšil by sa význam diania pre smútiacich. Pri takomto prístupe by sa nepriamo rozvíjal aj misijný cieľ bez toho, aby ho priamo adresovali. Ľudia, ktorí stratili vzťah k cirkvi, by dostali podnet, aby sa zamýšľali nad významom viery a prehodnocovali vzťah k Bohu. Okrem toho každý rečník musí pamätať na to, že keď oslovuje najbližších pozostalých, sú v šoku, preto nevnímajú všetky informácie detailne. Ak hovoria dobre, susedia a známi časť z jeho reči pozostalým pripomenú aj po niekoľkých dňoch. Preto ich má zmysel oslovovať.

Dá sa povedať, že pohrebné kázne sú po verbálnej komunikácii bezchybné, alebo sú v nich rezervy?

– O bezchybnosti nemôžeme hovoriť, ale stav, ktorý som pozoroval je lepší, ako som predpokladal. Moja otázka však ide ďalej. Potrebuje sa pýtať, či sa v pohrebnom obraze dosiahne ten potenciál, ktorý sa z neho dá získať pre podporu pozostalých a pre humanizovanie súčasnej spoločnosti.

Okrem toho považujem za chybu a stratu, že občianski rečníci a kňazi sa nevnímajú ako kolegovia a priatelia. Majú spoločnú úlohu, len ju riešia z rôznych východísk. Pri mojich pozorovaniach som sa snažil spriatelíť s občianskymi rečníkmi. V ich práci som videl veľa zaujímavého a dobrého. Z hľadiska formálnej komunikácie prejavujú snahu o dôstojný priebeh. Nerozumel som, prečo sa v poézii občianskeho pohrebu nachádza tak veľa transcendentných prvkov a potrebujem zistiť ich funkciu v rámci obradu. Celý proces sa môže zlepšovať, ale v rámci pozorovaní som nepovažoval verbálny prejav za najhorší.

Mnohí rečníci sa radšej vyhýbajú slovám ako sú smrť a rakva. Je to správne, alebo nie?

– Pozostalí majú týchto slov dosť, veď sú s nimi konfrontovaní niekoľko dní od úmrtia. Lenže, ak je pohreb verejným smútením, tak si človek má uvedomiť, že došlo k zmene. Obchádzanie takýchto slov je síce na jednej strane empatické, ale

na druhej strane sa vynára otázka, či tým, že uľahčíme dnešný pohreb, nepoškodíme zajtrajšie akceptovanie reality. Pohreb má byť efektívnym vstupom do procesu smútenia.

Duchovní si musia dať pozor, aby unik pred realitou „nepožehnali“ náboženskou dikciou. Ak povedia: „Neplačte, mamička je už u Pána,“ môžu tým blokovat smútenie. Ak totiž pozostalý uniká pred skutočnosťou, že mu zomrela žena, bude sa na základe náboženských postojov brániť smúteniu, nevstúpi do procesu smútenia a nikdy sa so stratou nevyrovná.

Minulý rok ste vydali publikáciu *Aby smútili s nádejou. Vybrané aspekty pohrebných kázní*, ktorá vyšla knižne na Husitskej teologickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Prečo ste sa rozhodli napísať takúto publikáciu?

– Počas štúdií som preskúmal učebnice homiletiky, ktoré sú k dispozícii, a zistil som, že problematike pohrebných rečí sa venuje minimálna pozornosť. Pokúsil som sa teda charakterizovať nejaké základné teoretické východiská smútočných rečí. Dovolím si tvrdiť, že aby mohol rečník urobiť dobrý pohreb, musí si uvedomiť širokú škálu rôznych faktorov, ktoré pri pohrebe hrajú dôležitú úlohu.

Je publikácia určená skôr pre študentov teológie, alebo aj pre širokú verejnosť?

– Niektoré časti sú určené pre všetkých a niektoré skôr pre kňazov. Napríklad kapitola 2 Homiletická situácia pohrebu je podľa mňa využiteľná pre cirkevných aj občianskych rečníkov, lebo si tam uvedomujete súvislosti. Myslím si, že pre občianskych rečníkov je vhodná aj moja druhá publikácia s názvom: *Analýza nekýrigmatických komponentov pohrebných kázní prof. Igora Kišša*, kde som sa skoro výlučne venoval nenáboženskej časti pohrebnej reči. Práve tu môže rečník nájsť zaujímavý štruktúro-variabilný model, ktorý si môže adaptovať pre svoje potreby. Samozrejme, bezprostredne je využiteľná pre farárov. Koniec prvej časti.

Téma je pre svoju obsiahlosť rozdelená na dve časti. Pokračovanie nájdete v budúcom čísle, ktoré vyjde už 15. decembra.

Rozprával sa Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Vyriešili sme problém poškodeného hrobu

Časopis Slovenské pohrebníctvo pomohol vyriešiť niekoľkoročný problém medzi majiteľkou poškodeného hrobu Danielou Potočnou a správcom horného cintorína na Trlinskej ulici v Šenkviaciach. Redaktori sa stretli s oboma stranami pri hrobe a spoločne dospeli ku kompromisu, ktorý vyhovuje obom stranám. Ďalšiemu poškodeniu pomníka zabránilo železné zábradlie. Pietne miesto zabezpečia okrasné kríky.

Celý problém vznikol kvôli vodovodu, ktorý bol na cintoríne stavaný asi pred rokom 1990, pričom jeho budovanie prechádzalo rôznymi fázami. Jeden z vodovodných kohútikov totiž ústi približne pol metra od hrobu a práve kvôli nemu malo

podľa Daniely Potočnej prísť k poškodeniu pomníka. „V roku 2011 mi bol zničený pomník a vázy. Pomník poškodili ľudia, ktorí si brali vodu a zároveň sa opierali o náhrobnú tabuľu. Tá spadla a jej oprava stála 450 eur,“ vysvetľuje D. Potočná s tým, že svoje zrejme spravila aj podmáčaná pôda, keďže dlhé roky

bola voda vyvedená bez akéhokoľvek zabezpečenia a od skorej jari do neskorej jesene voda tiekla okolo hrobového miesta. Potom mal pribudnúť väčší kameň, ktorý však nepriniesol žiaduce riešenie, pretože voda opäť voľne stekala a vsakovala do zeme.

D. Potočná sa kvôli poškodenému hrobu osobne stretla so správcom cintorína 3. októbra 2011 a taktiež mu poslala doporučený list, v ktorom žiadala o premiestnenie prípojky na iné miesto. „Prosím o kladné vyriešenie mojej požiadavky a chcem, aby prípojka bola preložená, a tak sa zachovala pietnosť miesta posledného odpočinku mojich rodičov. V sobotu 25. mája 2013 som bola na cintoríne a vynoril sa ten istý problém, náhrobná tabuľa sa opäť hýbe. V prípade, že sa zopakuje situácia z roku 2011, budem žiadať opravu, alebo náhradu škody od správy cintorínov v Šenkviaciach,“ uviedla v liste D. Potočná, ktorá sa na nás obrátila s prosbou o pomoc pri riešení problému, lebo, ako tvrdí, na žiadosť nedostala odpoveď.

Dnes sa už ľudia neopierajú o pomník pani Potočnej, bráni im v tom namontované zábradlie.

Po tom, čo sa o prípad začala zaujímať naša redakcia, sa nám ozval zástupca starostu Obecného úradu Šenkvice Peter Červenka, ktorý prisľúbil, že pri vodovodnom kohútiku nainštalujú zábradlie, aby sa zabránilo poškodzovaniu príslušného hrobu. „Ja som zatiaľ nevidel nikoho, opierať sa o uvedený pomník, ale nemôžem strážiť 24 hodín 1 500 hrobov. Všetko je to o ľuďoch. Keď si niekto normálne naberie vodu a zatvorí kohútik, nemôže sa nič stať. Ľudia chcú ešte viac vodovodov, no nikto ich nechce v blízkosti svojho hrobu,“ povedal nám P. Červenka s tým, že presunutie existujúceho vodovodu nie je možné jednak pre preplnenosť cintorína a taktiež kvôli tomu, že by to obnášalo veľké finančné náklady.

Na doriešenie celej veci sme sa boli pozrieť osobne so správcom aj majiteľkou hrobu. Sľúbené zábradlie bolo nainštalované, pričom okolo vodovodnej rúry osadili skruž so štrkom, ktorá zadržiava vodu. Keďže D. Potočná namietala narušenie pietnosti, zástupca starostu P. Červenka prisľúbil estetickjšie obloženie starej skruže okolo vodovodu a zasadenie stromčekov, ktoré zakryjú zábradlie a oddelia vodovod od pietneho miesta pri hrobe, s čím majiteľka hrobu súhlasila. „Som spokojná, že nejakým spôsobom sa končne podarilo nájsť kompromis, k čomu prispel aj časopis Slovenské pohrebníctvo,“ povedala D. Potočná, ktorá pevne verí, že ak stromčeky prerastú náhrobok, ľudia, ktorí chodia po vodu, nebudú zasahovať do pietneho miesta. O časopise Slovenské pohrebníctvo sa dozvedela na internete. „Svitla mi nádej, že sa môžem na niekoho obrátiť vo veci dovtedy neriešenej situácie,“ dodala D. Potočná.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

V Šenkviaciach majú tri cintoríny

Obec Šenkvice je jedna z tých slovenských obcí, ktorá dýcha vinárskym životom. Nás okrem lokálneho originálneho vína zaujalo aj to, že v dedine s približne 4 800 obyvateľmi sa nachádzajú tri cintoríny.

V obci Šenkvice v súčasnosti žije približne 4 800 obyvateľov. Pred rokom 1989 mala obec viac ako 5 000 obyvateľov. Vzhľadom na to, že Šenkvice sú dlhšou dedinou, vždy mala horný cintorín na Trlinskej ulici a dolný cintorín na Cintorínskej ulici. V roku 1964 sa Šenkvice spojili s obcou Cerove a odvtedy sú v dedine tri cintoríny. „Na troch cintorínoch je dokopy 1 160 hrobových miest. Dva cintoríny sú takmer plné, pochováme len na dolnom cintoríne na Cintorínskej ulici,“ informoval nás zástupca starostu obce Šenkvice Peter Červenka. Obec zatiaľ podľa neho nemá problém s kapacitou miest pre pochovávanie, no už teraz uvažuje o možnom rozšírení horného cintorína do

P. Červenka prisľúbil estetickjšie obloženie starej skruže okolo vodovodu a zasadenie stromčekov, ktoré zakryjú zábradlie.

príľahlej záhrady, kde by mohlo vzniknúť približne ďalších päťdesiat miest. Na cintorínoch sa síce platí prenájom hrobového miesta, no skôr symbolicky, klasický dvojhrob stojí 40 eur na desať rokov. Voda je na účet obce, takže ju platia občania cez dane. Zrejme aj symbolický poplatok je dôvod, prečo ľudia rozmyšľajú ekonomickejšie a neprenajímajú si troj či štvorhrobky, ale v súčasnosti využívajú každé jedno hrobové miesto. Napriek stále výrazne nižšiemu prenájomu hrobových miest oproti väčším mestám, cezpoľní zatiaľ neuvažovali o pochovaní v Šenkviaciach, napriek tomu, že by to bolo teoreticky možné.

Problémom sú stromy

Najväčší problém má správca cintorínov so starými stromami a s vodou. Každý by totiž chcel mať bližšie vodu, no nikto nechce vodovodný kohútik pri svojom hrobovom mieste, čo je zložité zabezpečiť na starých preplnených cintorínoch. Veľký problém spôsobujú aj tridsaťročné vysoké stromy, ktoré dvíhajú hroby. „Ľudia od nás požadujú vyrezanie stromov, no ono to nie je také jednoduché, pretože kvôli vysokému stromu musíme objednať žeriav, respektíve horolezcov, aby sa neznížili

Ilustračné foto

Zástupca starostu Obecného úradu Šenkvice, Peter Červenka

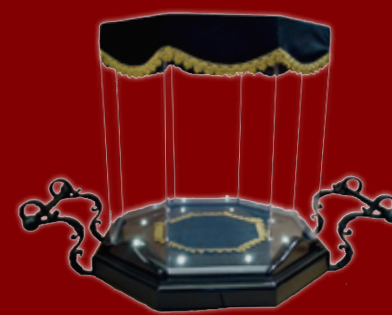
okolité hroby. Za odstránenie tridsaťročného stromu sme zaplatili 1 700 eur, čo je pre rozpočet obce zaťažujúce,“ vysvetľuje P. Červenka s tým, že obec vykonáva čistenie okolia vrátane kosenia a odhŕňania snehu. Ostatné činnosti spojené s pohrebom zabezpečujú miestne pohrebné služby, ktoré si tiež prenajímajú domy smútku s chladničkami za paušálny ročný poplatok.

Komunálny odpad na cintorínoch

Veľký problém na cintorínoch je aj s komunálnym odpadom, ktorý tu odhadzujú víkendoví turisti. „Okrem igelitových tašiek s komunálnym odpadom, sme v smetiaku našli aj „švelere“ z chlieva, starý televízor, lustre či nábytok. Veľmi nás to trápí, pretože odvoz odpadu musíme platiť z obecného rozpočtu,“ dodal P. Červenka, ktorý verí, že situácia by sa mohla zlepšiť inštalovaním kamerového systému pri hlavnom vstupe a na niektorých vybraných miestach.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Urny za najlepšie ceny • JADE • záruka kvality

Novinka!

Presklená dekorácia pre urnu s bodovým osvetlením

- Kvalitný materiál
- Ľahká údržba
- Dôraz na detail
- Najnižšia cena

Rozšírili sme sortiment!

Urny

- Keramika, sklo
- Ušľachtilé kovy
- Najlepšie drevo
- Ručná práca kvalita, detail

Fotokeramika

- Dlhá životnosť
- Rôzne tvary a farby
- Odolnosť voči počasiu
- Každý kus je jedinečný

Pokrývame celé Slovensko!

Garantujeme krátke dodacie lehoty a bezkonkurenčne nízke ceny

JADE - Judita Hengericsová - Komárno - www.jadeurny.sk

e-mail: info@jadeurny.sk

KONTAKT

Mobil: +421 (0) 905 874 085

Záhadne schránky na ortodoxnom cintoríne

Pozemok novšieho židovského ortodoxného cintorína na Žižkovej ulici /Karloveskej ceste/ v susedstve cintorína svätého Mikuláša zakúpila Chevra Kadiša — Sväté pohrebné bratstvo v roku 1845. Nový cintorín ohradili z cesty mohutným kamenným múrom a postavili veľký pohrebný objekt. Prvý pohreb sa tu konal 8. februára 1846. Plocha cintorína bola dvakrát zväčšená zakúpením susedných záhrad v rokoch 1869 a 1926. Pochováva sa na ňom dodnes.

Okrem hrobov jednoduchých, skromných členov bratislavskej židovskej ortodoxnej komunity našli tu miesto posledného odpočinku aj významné osobnosti, ktoré nielen svojím intelektom a širokými vedomosťami tvorili históriu tunajšej obce ale ovplyvňovali aj dianie ďaleko za jej hranicami. Okrem významných učencov, lekárov, podnikateľov a umelcov môžeme obdivovať hroby potomkov Chatama Sofera a ich súčasníkov, ktorí vysokou úrovňou bratislavského rabínskeho učilišťa šírili jeho slávu do celého sveta. Dobrá povest pretrváva do dnešných dní. Dôkazom je aj nespočetné množstvo lístočkov na hroboch rabínov z rodu Soferovcov s prosbami o radu a príhovor u Všemohúceho. Následníkom Chatama Sofera na poste bratislavského vrchného rabína sa stal jeho syn Benjamín, ktorý sa narodil v roku 1815 v Bratislave. Bol výrazným predstaviteľom odporu voči zmenám tradičného spôsobu života židov. Skonal 30. decembra 1871 v Pressburgu a na jeho pohreb prišli tisíce ľudí, mnohí významní náboženský hodnostári z Uhorska a zo zahraničia.

Do funkcie ďalšieho bratislavského rabína bol povolaný syn zosnulého rabína, iba tridsaťročný Bernhard Schreiber Simcha Sofer. Napriek svojmu mladému veku bol uznávaný ako významná a angažovaná duchovná osobnosť s úctyhodnými vedomosťami. Za jeho pôsobenia vzrástla úroveň bratislavskej ješivy a mnohých podporných spolkov. Zomrel v roku 1906. (Práve jeho hrob je najbohatšie obdarený duchovnou korešpondenciou). Tradícia sa zopakovala a na post bratislavského vrchného rabína nastúpil jediný syn Bernharda Schreibera Akiva Schreiber Sofer. Tak ako jeho predchodcovia, aj on venoval osobitnú pozornosť ješive. Bol predsedom Zväzu ortodoxných rabínov v Uhorsku. V týchto funkciách zotrval až do roku 1940, keď po osobných skúsenostiach s protizhidskými prejavmi emigroval do vtedajšej Palestíny.

Zvyklosti, nápisy, epitafy

Maceva — náhrobný kameň

Podľa tradície sa stavia náhrobný kameň na každý hrob. Na ňom je zvečnené meno nebohého a označuje miesto jeho posledného odpočinku. V Izraeli bolo zvykom stavať náhrobný kameň už sedem dní po pohrebe, aby divá zver nepoškodila

hrob. V diaspore, na území mimo krajiny Izrael je zvykom postaviť náhrobok jeden rok po pohrebe. Na náhrobnom kameni býva uvedené meno otca, vo výnimočných prípadoch meno matky, dátum pohrebu, na spodnom okraji sú začiatkové písmená piatich slov, ktoré znamenajú: „Nech je jeho/jej duša pripojená do zväzku večného života“. Na niektorých náhrobkoch sú zobrazené symboly smútku — vřba, zlomený stĺp. Žehnajúce ruky označujú miesto posledného odpočinku kohenov, hroby levitov nesú symbol krčaha. Mnohé kamene hrobov sú obohatené literárnymi odkazmi o živote a diele zomrelého. Niektoré hroby slávnych cadikov — svätých učencov chránia malé stavby — ohel. K náhrobku sú poukladané kamienky. Znamenajú trvácnosť spomienky. Veď kvet zvädne a kameň odolá aj nečas. Chasidským zvykom je kladenie ceduliek s prianiami a prosbami na hroby významných rabínov. Priania môže splniť iba Boh, ale sväté duše cadikov sa môžu prihovoriť za osobu, či spoločenstvo. (Chasidi sú prívrženci hnutia, ktorí úzkostlivo dodržiujú tradíciu, predpisy a konanie dobrých skutkov).

Hrob Avrahama Samuela Bunima Sofera v Bratislave.

"Schránky" slúžia ako ochrana sviečkam pred nepriaznivými vplyvmi počasia. V pozadí vidieť na hrobe cedulky s prianiami a prosbami zomrelému, ktoré tam kladú návštevníci.

Hroby Soferovcov. Pri náhrobkoch sú poukladané lístočky s prosbami k zomrelým. Každý listok je zaťažený kamienkom, ktorý zároveň predstavuje aj trvácnosť spomienky na zosnulého.

Járcajt – výročie úmrtia

Výročie úmrtia sa každoročne pripomína ku dňu pohrebu. V tento deň odriekajú v synagóge za zomrelého kadiša. Navštevuje sa hrob na cintoríne, v niektorých oblastiach je zvykom zapáľovať pri hrobe sviečky a pri odchode z cintorína si opláchnuť ruky. K miestnym zvyklostiam patrí aj odtrhnúť si trs trávy a prehodiť si ho cez plece, ako spomienku na tých, ktorých hroby zostali nenavštívené.

Nápisy na náhrobných kameňoch.

V súčasnosti uplatňovanou kultúrou náhrobných kameňov je uvádzanie mena zosnulého, základných údajov narodenia a úmrtia, krátke odkazy k pokoji, láske a odpočinku vo večnosti. Na židovských cintorínoch nájdeme históriu, opis života zosnulého, neraz v poetických veršoch.

Vy, celé pokolenie, hľadte, tu je pochovaný popredný a v znalosti Tóry výnimočný, význačný rabín, náš veľký učiteľ Michael Kice. Priamy a pokorný, poslan vieri, (rabi) ako Sinaj ostroutipný. O jeho milosrdenstve a viere rozprávali biedni, šťastie rozdával chudobným. Kvilenie pastierov bolo počuť zďaleka, lebo odišla ich nádhra. Svetlo jeho učenia sa zjavilo ako zafír či ako snečný svit napoludnie, jeho srdce sa vznášalo po cestách Pánových v pokání a milosti. Zomrel a bol pochovaný v nedeľu na Roš Chodeš nisan 5585.

Pútnik! Keď vojdeš na tento dvor a pristúpiš k hrobom svätých predkov, potečú ti slzy. Prosím! Nech spod tvojich viečok potečú slzy aj na tento hrob, lebo tu je pochovaný

Hroby biblických praotcov Machpela v Hebrone. Posvätné miesto troch náboženstiev. Nachádza sa tam aj podobná schránka pre uloženie horiacich sviečok na ich pamiatku.

zbožný, spravodlivý a múdry muž, v ktorom sa skrývali veľké poklady poznania Tóry. Bol vodcom a učiteľom detí Ješuru-nu. Je to ctihodný stavec, člen Chevra Kadiša, **Juda melamed** (učiteľ).

Nech je tento náhrobok na večnú pamiatku vernej panej Sary Ester. Ja, trúchliaci manžel, som ho na jej počesť postavil vo štvrtok 14. teveta 5574 po stvorení sveta. Beda! Večerné tiene sa sťahujú nad chvályhodnou ženou, ktorá kráčala láskavými a pokojnými cestami. Jej údelom bola iba spravodlivosť. Beda! och, syn, beda! dcéra, smútte za svojou starou matkou, lebo smrť sa nezľutovala nad požehnanou medzi ženami, Jej telo zostúpilo do hrobu, ale jej duša sa v radosť vrátila do otcovského domu. Radosťne a bez obáv sa túla medzi anjelmi.

Tu leží zbožný muž, v mnohom požehnaný, prameň, z ktorého sa dalo napiť. Učil sa a nezabúdal na opakovanie, venoval sa štúdiu Tóry a konal statočne. Je to **Jakob Chajim Menze**. Zomrel v dobrej povesti 2. jara 5507.

*Tu leží muž, ktorý vynikal v štúdiu Tóry a v plnení Božích prikázaní. Z neba mal dar liečiť ľudí. Prejavoval súcit k chudobným i bohatým, každý, kto si želal liek, sa na neho obrátil. V lekárskej vede sa jemu podobný nenašiel. Je to **Abraham Mendl**, lekár, blahej pamäti. Zomrel a bol pochovaný vo štvrtok, 2. kislea 5512.*

Článok pripravila a fotografie poskytla Viera Kamenická, SNM

Pohrebníctvo Ecker
Kompletné pohrebné služby

Poskytujeme služby v okresoch
Malacky - Skalica - Senica

www.pohrebnictvo-ecker.sk

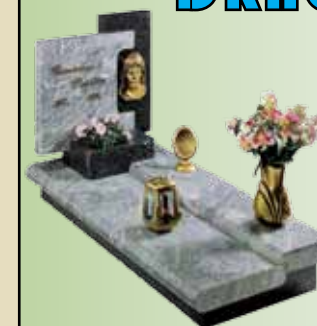
Kontakt: 34/772 2495

NON STOP: 0905 522 662, 0905 522 663

Kamenárstvo - fotokeramika

DRAGO 0903 718 032

prevádzka Ružinovský cintorín

Priekopnícka 23, 821 06 Bratislava

Smútok po zosnulom zahaľujeme do čiernej ...

Na Slovensku je zvykom prísť na pohreb zosnulého v čiernom. Konzervatívne pravidlá platili aj v minulosti. Výstrednosti v oblečení by boli považované za zneváženie celého pohrebného obradu. Viac o tradičnom oblečení v období smútku prezrádza v rozhovore **Margita Jágerová**, etnologička, pracovníčka Katedry etnológie a etnomuzikológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre. Zamerali sme sa na obdobie, ktoré je doložené etnologickými výskumami, čiže zhruba od poslednej tretiny 19. storočia, s dôrazom na prvú polovicu 20. storočia.

Ako sa v minulosti na Slovensku verejne prejavoval smútok za zosnulým?

Z etnografických záznamov máme doklady o rôznych formách smútku. Jednak je to samozrejme plač, smútenie, oplakávanie mŕtveho, ale aj určitá forma spoločenskej izolácie – absencia účasti na spoločenských udalostiach (napríklad tanečné zábavy, slávenia sviatkov v rámci kalendárneho obyčajového cyklu, neorganizovanie rôznych rodinných obyčají, ako sú povedzme svadba či krstiny, alebo len vo forme „tichá“ svadba, bez tanca a spevu), či vizuálne demonštrovanie smútku formou odevu, za posledné vyše storočie najmä odevu čiernej farby, respektíve v smútočných farbách.

Od čoho vlastne závisela dĺžka takéhoto smútku? Smútili dlhšie ženy alebo muži?

Dĺžka smútku závisela predovšetkým od stupňa príbuzenstva pozostalých k mŕtvemu. Najdlhšie obdobie smútku mali dodržiavať ženy za svojimi manželmi, menej prísnejšie to bolo v prípade muža a úmrtia jeho manželky (muži nemuseli dodržiavať tak dlhé obdobie smútku, ako ženy), ďalej deti za svojimi rodičmi (minimálne rok). Za najbližšími rodinnými príslušníkmi, prípadne ďalšieho stupňa príbuzenstva, sa obdobie smútku skracovalo na obdobie pol roka, prípadne niekoľkých mesiacov. V podstate však platilo, že pravidlá pre mužov v oblasti dodržiavania smútku boli menej prísne, obdobie smútku oveľa kratšie. Zaujímavá je skutočnosť, že v prípade úmrtia malých detí (novorodenci, deti zhruba do obdobia školskej dochádzky) naša tradícia zakazovala smútenie, nevykonávalo sa ani obradné oplakávanie takéhoto dieťaťa, dokonca matky sa ani nezúčastňovali pohrebu.

Aké iné prejavy smútku poznáme z našej tradičnej kultúry? Ďalšími formami prejavov smútku bolo oblečenie sa do starých šiat, respektíve vyvrátených šiat naruby. Platilo, že v prípade

smútku sa nemala dotýkať osoba zdobiť, chodiť „parádne“ ustrojená. Napríklad dievka, ktorá smútila za blízkym rodinným príslušníkom, nosila buď málo zdobený odev aj na sviatočné príležitosti, alebo sa na verejnosti zakrývala mužskou halenou či kabátmi. V období prítomnosti mŕtveho v dome, kým sa neuskutočnil pohreb, sa pozostalí na znak smútku nečesali, muži neholili, v dome sa nevarilo, nevykonávali sa žiadne práce na poli, na gazdovstve, len najnutnejšie úkony okolo zvierat (kŕmenie, dojenie a podobne). Na znak smútku ženy obradné oplakávali mŕtveho, modlili sa za jeho dušu, konalo sa večerné modlenie, nočné bdenie pri mŕtvom. Obradné oplakávanie mŕtveho („vykladanie“, „vyčítovanie“) prebiehalo nielen bezprostredne po úmrtí, po vystretí mŕtveho v dome, ale najmä v deň pohrebu, taktiež určitý čas po pohrebe. Pozostalé ženy chodievali na hroby svojich blízkych ešte určitý čas „vykladať“, čo bolo tiež pokladané za jav prejavu smútku.

Na Slovensku zvyčajne prebiehajú pohreby, keď zosnulý aj blízki príbuzní sú v oblečení čiernej farby. Do akej miery je táto farba spoločensky daná? Kedysi bola tradičnou smútočnou farbou údajne biela. Prečo?

Čierna farba ako smútočná začala prenikať u nás do vidieckeho prostredia zhruba v priebehu 19. storočia. V mestskom prostredí, v prostredí šľachty a vyšších spoločenských tried bola etablovaná už o niekoľko storočí skôr. Máme však viaceré lokality, kde ešte do polovice 20. storočia bola smútočnou farba biela. Vychádzala zo základného materiálu, z ktorého boli odevy šité – plátno a súkno. Znakom smútku bolo oblečenie sa do plátenej jednoduchého odevu, nezdobeného. V prípade výšiviek a ozdôb – ich farba musela byť ladená do smútočných odtieňov, hlavne žltá, krémová, modrá, fialková, ale i čierna, tzv. smutné farby.

Dnes už bielu farbu na pohreboch veľmi nevidno. Ako to vnímate z vášho pohľadu?

Čierna ako smútočná farba je u nás, a nielen u nás, etablovaná už niekoľko desaťročí ako univerzálna a v určitom zmysle „povinná“ smútočná farba, najmä čo sa týka oblečenia pozostalých a účastníkov pohrebu. Výnimku tvoria len pohreby detí a mladých ľudí, kde sa podnes biela používa v prípade oblečenia zosnulého, farby truhly, či ďalších predmetov používaných počas pohrebu, napríklad biele vankúšiky, nesené symboly mladosti, nevinnosti – biela ruža, ľalia, biele stužky, šerpy rovesníkov zosnulého. Dokonca stále nám fungujú v prípade takýchto pohrebov družičky, niekde „nevesty“, rovesníci dieťaťa oblečení v bielych šatách. To isté sa týka aj napríklad pohrebov cirkevných hodnostárov. Biela ale v takomto prípade symbolizuje

čistotu, nevinnosť, nie smútok. V mnohých lokalitách Slovenska sa ešte za smútočné pokladajú tmavšie odtiene farieb – hnedá, fialová, modrá, ktoré sa spravidla využívajú v smútočnom odevu účastníkov pohrebu, ale aj zosnulého.

Smútočný odev si obliekali pozostalí na pohreb a podľa stupňa príbuznosti ho nosili určitý čas aj po pohrebe. Ktoré obyčaje z minulosti pretrvali až dodnes?

Dodnes funguje v mnohých lokalitách dodržiavanie smútku, a to najmä v prípade starších žien. Čo sa týka inovácií, modernizácii obyčají, rapidný zásah do ich priebehu, a tým aj do zániku mnohých archaických úkonov, malo zavádzanie domov smútku v období socializmu vo vidieckom prostredí, ktoré zrušilo prítomnosť mŕtveho v dome spolu s pozostalými počas troch dní. Tým zaniklo aj množstvo úkonov spojených s opaterou mŕtveho tela, starostlivosťou o jeho vystrojenie, ale i strážením, „vartovaním“ mŕtveho počas nocí. To sa zredukovalo len na krátko trvajúce večerné modlenia (či už v dome smútku, v kostole, alebo v samotnom dome rodiny mŕtveho).

V mnohých lokalitách však naďalej v domácom prostredí dodržiavajú úkony, ktoré sa realizovali ešte v čase vystretia mŕtveho v dome – zastavovanie hodín, zakrývanie zrkadla, dnes napríklad zakrývanie televízie. Mŕtveho sprítomňuje fotografia umiestnená na viditeľnom mieste, horiaca svieca. Pozostalí vkladajú do truhly mŕtveho niektoré predmety osobnej potreby, organizujú sa večerné modlenia (spievanie) pri mŕtvom. V prípade pohrebu mladých, slobodných ľudí sa podnes dodržiava svadobná symbolika v pohrebných obyčajoch (rovesníci sú oblečení ako družbovia, družice, prípadne mŕtvi sú oblečení v svadobnom odevu), dodržiava sa manifestovanie príslušnosti zosnulého k nejakej záujmovej, profesijnej organizácii (napr. poľovníci, vojaci, hasiči, členovia umeleckých telies atď.). Naďalej sa organizujú hostiny po pohrebe – kary.

Aké oblečenie na pohreb nepatrí a čo považujete vy osobne za porušenie etikety? S akými porušeniami ste sa vy osobne stretli?

Všeobecne za porušenie etikety by sa v takomto prípade pokladalo oblečenie si pestrofarebných vecí, týka sa to aj samotných doplnkov, napríklad šatky, šále, čapice. S takým prípadom som sa ale ja osobne nestretla, ak sa taký prípad objaví, môže to byť aj dôsledok osobitého želania zosnulého. Neraz inštruujú starší ľudia mladších, aby v prípade ich smrti nenosili čierny odev, ak, tak len krátke obdobie, aby za ním dlho nesmútili. V tomto smere sme na Slovensku, a obzvlášť vo vidieckom prostredí, veľmi konzervatívni a držíme sa tradícií – teda čiernej. Nedodržanie tejto normy by bolo chápané ako znesvätenie pamiatky na zosnulého, prejav neúcty voči nemu a pozostalým, čo si v takejto hraničnej, psychicky vypätej situácii azda nikto nedovoľí.

Najmä na vidieku aj dnes pretrvávajú obyčaj chodiť v čiernom oblečení, ak sme blízki pozostalí, po celý rok. Berie sa to stále ako povinnosť, alebo sú tam už voľnejšie pravidlá?

Dodržiavanie smútku nielen v minulosti, ale i dnes predpisujú určité pravidlá, spravidla dedené od predchádzajúcich generácií. Za posledné desaťročia sa aj v tomto smere normatívnosť a dodržiavanie týchto „nepísaných“ pravidiel uvoľnili. Kontrola prejavov smútku najbližším okolím, teda aj vidieckym spoločenstvom, v ktorom pozostalí bývajú, nie je až taká intenzívna, ako v minulosti. Spravidla sa dlhodobejšie dodržiavanie smútku

týka najmä starších žien. Záleží nielen od stupňa príbuzenstva pozostalého k mŕtvemu, ale dôležitý je i vek pozostalého – čím je mladší, tým sa obdobie smútenia v odevu prejavuje menej, a u mládeže a detí školského veku prakticky vôbec. Taktiež sú rozdiely z hľadiska pohlaví. Ako som už uvádzala, v prípade mužov boli tieto pravidlá menej prísne.

Ako je to s farbami „doplnkov“ na pohrebe, pokiaľ ide o kytice, vence či truhlu? Platí aj v tomto prípade, že by mali mať tlmené farby?

Farba kytíc (taktiež aj druh kvetov, spôsob viazania, doplnkov...) je úplne na výbere pozostalých, účastníkov pohrebu. Niekde sa stretáme s názorom, že pre staršieho zosnulého by mali byť použité skôr biele, alebo kvety svetlejších, nevýraznejších farieb, pre mladších sýtočervené alebo iné výrazné farby. Nie je to všeobecne rozšírený, univerzálny a dodržiavaný úzus, v tomto smere to závisí od rozhodnutia konkrétnych pozostalých. Súvisí to pravdepodobne aj s tým, že norma nosenia kytíc a kvetov je relatívne nová, etablovala sa len pred pár desaťročiami. Bolo to v dobe, kedy striktné pravidlá správania sa v takýchto situáciách už výrazne oslabovali, nastupoval silný individualizmus v rozhodovaní sa a v riešení takýchto situácií. Jediné, čo sa v mnohých prípadoch rešpektuje podnes, je počet kvetov v kytici, venci, ktorý by mal byť pre mŕtveho páry. Čo sa týka farby truhly – pre mladých ľudí a deti sa používa biela farba, pre starších ľudí sú to tmavšie odtiene.

Predpokladáte, že čierna farba zostane symbolickou aj v ďalších rokoch, alebo ľudia už nebudú na farbu v takýchto smútočných chvíľach až tak prihliadať? Držíme sa skôr tradícií alebo trendov?

Oblasť pohrebných obyčají je vo všeobecnosti pokladaná za veľmi konzervatívnu a archaickú oblasť spôsobu života, a to nielen v našej spoločnosti. To však neznamená, že sa v nej nič nemení. Určité zmeny prichádzajú, ale oveľa pozvoľnejšie, opatrnejšie, spravidla ich podnietia inštitucionálne zásahy, ako je povedzme legislatíva či cirkevné predpisy. O čiernej si ja osobne myslím, že v našej spoločnosti ešte veľmi dlho bude prevládať minimálne v čase samotného pohrebu, o jej nosení na znak smútku určité obdobie po úmrtí je to už iné. Toto obdobie sa skracuje. Čo sa týka vekovej skladby, obmedzuje sa hlavne na najstaršie ročníky, respektíve len ženy, netýka sa detí. Skôr si myslím, že ľudia preferujú vnútorné, individuálne prežívanie smútku, nemajú potrebu svoj stav dávať najavo okoliu vo forme čierneho oblečenia.

Zuzana Voštenáková, fotografie Pavel Ondera

Margita Jágerová, etnologička, pracovníčka Katedry etnológie a etnomuzikológie FF UKF v NITRE. Venuje sa oblasti duchovnej kultúry, obyčajovej tradícii, najmä so zameraním na obyčaje životného cyklu (pohrebné obyčaje). Je autorkou knižnej monografie na túto tému (Posledné zbohom... Súčasné pohrebné obyčaje. Nitra 2008) a viacerých odborných príspevkov na túto tému.

Krypty v slovenských kostoloch

Pod kaplnkou sv. Jána Almužníka je arcibiskupská hrobka.

Krypta rodiny Pálffy je umiestnená pod hlavným oltárom.

Cez sklenenú tabuľu vidieť časť odkrytého cintorína

V tomto mieste sa nachádza kanonická hrobka.

Z kaplnky sv. Anny sa vchádza do krypt.

Tu, v šesťmetrovej hĺbke, je meštianska hrobka.

Pozrite sa do hrobiek pod Katedrálou sv. Martina

Väčšina zosnulých na Slovensku odpočíva na verejných cintorínoch, respektíve na rozptylových lúčach pri krematóriách. V niektorých prípadoch sú však nebožtíci pochovaní pod mestskými kostolmi. Prinášame Vám nový seriál, v ktorom budeme odkrývať tajomné podzemie pod slovenskými kostolmi. Dnes sa s nami môžete pozrieť do krypt jedného z najväčších kostolov na Slovensku, najvýznamnejšieho a najväčšieho kostola v Bratislave. Odborný výklad nám poskytol správca klenotnice Katedrály sv. Martina v Bratislave Mgr. Art. Roman Bajzík.

Dóm sv. Martina je jednou z dominant mesta. Po stáročia bol stredobodom kultúrneho, cirkevného a spoločenského diania. Čo predchádzalo vzniku Katedrály sv. Martina?

Dóm sv. Martina vznikol z určitejšieho spoločenskej potreby v niekdajšom suburbiu (podhradí), teda tam, kde malo byť v budúcnosti mesto. Nachádzal sa tu cintorín a jeho súčasťou bolo aj viacero cintorínskych kaplniek. Jedna z nich, kaplnka rodiny Čukarovcov z Vínosadov, sa podľa istých prameňov stala základom budúceho hlavného mestského chrámu. Nakoľko bola pohrebná kaplnka zasvätená

sv. Martinovi, aj budúci chrám si ponechal toto patrocinium (zasvätenie). Kapitula mala dovtedy hlavný kostol na Hrade, no viackrát sa stalo, že veriaci, a ani samotní kňazi sa nedostali k slúženiu omší. Preto bola do Ríma adresovaná žiadosť o povolenie stavať kostol v meste. Toto povolenie bolo vydané a na základe súhlasu pápeža Honorio III. sa v roku 1221 začala stavba nového kostola. Nakoľko novopostavený chrám nahrádzal prepoštý hradný kostol Najsvätejšieho Spasiteľa, tak aj dnešný kostol ešte v 50. rokoch minulého storočia niesol v dokumentoch obe zasvätenia (sv. Martina a Najsv. Spasiteľa).

Krypty tvoria tajomné podzemie katedrály vystavané na niekdajšom cintoríne z jedenásteho storočia, ktorého časť môžu vidieť návštevníci aj priamo v kostole cez sklenenú tabuľu.

Cintorín z jedenásteho storočia, ktorý tu bol ešte pred samotnou stavbou katedrály, zrušili za vlády Jozefa II, pretože mestským radným sa zdalo nedôstojné, aby sa počas korunovácií chodilo do kostola cez cintorín. Počas rekonštrukcie tu boli odkryté aj pozostatky bratislavského richtára Spindlera a celej jeho rodiny, ktoré boli prenesené do krypty.

Aká dĺžka chodieb a krypt je v podzemí sprístupnená?

V podzemí Dómu sú viaceré krypty. Prístupných je cca 60 metrov chodieb vrátane arcibiskupskej, kanonickej a mestskej hrobky. Krypty sa už v čase vzniku delili na časti, kde boli pochovávaní bohatí mešťania (sponzori kostola), kanonici, prepošti a taktiež vysokí cirkevní predstavitelia.

Doposiaľ sú nám známe tri krypty v hĺbke takmer šesť metrov. Aké významné osobnosti odpočívajú pod katedrálou?

Pod katedrálou nájdeme v prvom rade hroby cirkevných predstaviteľov. V arcibiskupskej hrobke pod kaplnkou sv. Jána Almužníka sú pochovaní arcibiskupi Imrich Eszterházy (korunoval Máriu Teréziu), jeho nástupcovia Mikuláš Csáky, František

V meštianskej hrobke je pochovaný niekdajší richtár Krištof Spindler ml., či pozostatky grófa zo Sulzu v Bandensku- Würtembersku.

V arcibiskupskej hrobke je pochovaný arcibiskup Imrich Eszterházy a jeho nástupcovia Mikuláš Csáky, František Barkóczy či kardinál Jozef Batthyány.

Barkóczy či kardinál Jozef Batthyány. V takzvanej kanonickej hrobke sú pochovaní kanonici a prepošti Bratislavskej kapituly – napríklad prepošt Vojtech Pogány či prešporský kanonik a autor prvého slovenského románu Jozef Ignác Bajza. Práve pri jeho hrobe sa nachádzala do leta 2003 aj prázdna rakva Andreja Hlinku. V chodbe priamo pod schodmi do krypty je zas pochovaný prepošt Jozef Dankó a do tzv. mestskej hrobky počas rekonštrukcie kostolnej podlahy premiestnili rodinu niekdajšieho richtára Krištofa Spindlera ml., či pozostatky grófa zo Sulzu v Badensku-Würtembersku, ktorý bol pochovaný v samostatnej hrobke a vložený do troch do seba zapadajúcich rakiev. Do pálffyovskej hrobky (verejnosti neprístupnej) boli pochovaní napríklad palatín Ján Pálffy a jeho manželky s deťmi. Tu sa našiel aj vstup do krypty významného kardinála a učenca Petra Pázmánya, ako aj ostrihomského arcibiskupa Juraja Lippaya. V mnohých ďalších hrobách boli objavené už takmer zotreté telá. Dúfame, že nám budúcnosť ukáže miesta hrobov ďalších významných osobností.

Je známe, koľko zosnulých je uložených v kryptách? Viete, kto bol na týchto miestach pochovaný ako prvý?

Mnohé hrobové miesta, hoci aj zamurované, sú neoznačené. Vo viacerých prípadoch teda ani netušíme, kto dnu leží. Taktiež nie je ani žiaden špeciálny spôsob zápisu o pochovávaní do našich krypt. Aby sme zistili, kto bol prvý, museli by sme bádať dlhé hodiny v archívnych materiáloch, konkrétne v matrikách zosnulých. A to ešte nie je zaručené, že takýto zápis existuje. V jezuitskej krypte boli počas niekdajšej rekonštrukcie všetky hrobové miesta zničené, kostrové pozostatky nahromadené do niekoľkých kolumbárií a následne zamurované. Taktiež samotný kostol pojal pri výstavbe niektoré hrobové miesta cintorína, ktorý stavbe predchádzal.

Prečo sú niektoré hrobky zamurované a niektoré telá sú uložené voľne v samostatných kovových schránkach?

Samotné krypty svedčia o pochovávaní, ako ste spomínali, dvomi spôsobmi. Buď sa pochovávalo do kolumbárií, teda rakva s telom sa zamurovala, alebo v prípade významných osobností – napr. arcibiskup či palatín – sa telo uložilo do voľne stojacej kovovej schránky. Všetky kovové rakvy, teda aj v Dóme viditeľné rakvy arcibiskupov, v sebe obsahujú ešte jednu drevenú rakvu a niekedy aj nádoby ukrývajúce vnútornosti či srdce zosnulého, ktorý bol čiastočne balzamovaný. Vidíme tu analógiu s pochovávaním

Kanonická hrobka.

egyptských faraónov. Pohrebné zvyklosti boli v dávnych dobách rôzne, a preto aj v tejto oblasti vidíme určitý vývoj.

Na jednom z arcibiskupských sarkofágov je symbol lebky so skríženými rukami. Nebojíte sa ju takto verejne vystaviť? V niekom to môže evokovať nacistický symbol, zvlášť ak príde návštevník židovského pôvodu, ktorého predkovia zahynuli v táboroch.

Skrížené hnáty a lebka boli aj na pirátskych zástavách. Vieme, že tieto vyobrazenia nie sú na dnešných turistických lodiach hanlivým či nacistickým symbolom – podobne ako svastika sú staršie ako nacizmus. Niet sa preto čoho obávať a ak má s týmto symbolom niekto problém, je, žiaľ, iba nevzdelaný.

Poslednými troma pochovanými sú: prepošt Jozef Dankó (†1895), kanonik Gejza Navrátil (†1984) a správca farnosti Jozef Beitl (†1991). Plánujete pochovávať v krypte aj v súčasnosti? Ak áno, o akú osobnosť by muselo ísť?

V tzv. mestskej časti kapitulskej hrobky sú ešte voľné miesta. Pochovávanie do krypt – teda aj tých, ktoré sú vybudované pod kostolmi – dnes podlieha prísnyim hygienickým pravidlám. Kvôli tomu sa aj v našej krypte obmedzilo pochovávanie. Podľa pravidiel tu môže byť pochovaný dómsky farár alebo vysoký cirkevný predstaviteľ. Mnohí nechcú byť pochovaní v krypte, ako napríklad bývalý správca Dómu, a preto zatiaľ nie je nutné riešiť prípadné ďalšie voľné hrobové miesta.

Sú krypty pod dómom prístupné aj verejnosti? Ak áno, pri akých príležitostiach?

Krypty sú verejnosti prístupné počas turistickej sezóny od veľkonočných sviatkov (začiatok sezóny je preto pohyblivý) do sviatku sv. Martina 11. novembra.

V krypte malo byť pochované aj telo Andreja Hlinku, ktoré však počas okupácie Sovietmi v auguste 1968 zmizlo. Prečo bola premiestnená prázdna presklenná rakva z Bratislavy do Ružomberka?

Prenesenie prázdnej rakvy Andreja Hlinku sa uskutočnilo v lete roku 2003. Samotnému presunu predchádzali mnohé dohody medzi zodpovedajúcimi inštitúciami. Uskutočnilo sa tak na základe želania niektorých osôb umiestniť rakvu do ružomberského Mauzólea Andreja Hlinku.

Pokračovanie na str. 36.

Návštevníci kostola môžu vidieť cez sklenenú tabuľu časť cintorína z jedenásteho storočia.

Pod podlahou mestskej krypty sa nachádza osárium čiže kostnica, kde sa po tridsiatich rokoch tlenia premiestňovali ľudské ostatky. Koľko nebožtíkov je tu pochovaných?

V kryptách sa nachádza viacero osárií. Jedno pochádza dokonca až z románskeho obdobia, kedy ešte dnešný kostol na tomto mieste nestál. Tridsaťročný časový limit „pobytu“ tela v hrobom mieste je však pomerne nová záležitosť. Predtým sa vyberanie zotletých tiel riešilo aktuálne v čase potreby nového pohrebu. Dnes už netušíme, koľko takých tiel sa v útrobach osárií nachádza. Klíma v Dóme totiž zapríčinila v mnohých prípadoch dokonalé zotlenie a deštrukciu kostí.

Katedrála sv. Martina v rokoch 2010 – 2011 prešla rekonštrukciou, v rámci ktorej sa obnovil krov, veža a západná fasáda kostola. Boli obnovené aj priestory krypt, respektíve ich plánujete rekonštruovať?

Obnova podzemnej časti nebola v spomínanej rekonštrukcii a obnove zahrnutá. Katedrála sv. Martina je veľká a stará budova, ktorá okrem iného je aj národnou kultúrnou pamiatkou. Ako taká si vyžaduje špecifický prístup. V súčasnosti je vyvíjaná iniciatíva, ktorá by mala viesť k istej revitalizácii krypt. Momentálne je vypracovaný projekt a čakáme na jeho schválenie. Tým, že je katedrála pamiatkový objekt, potrebujeme aj rôzne iné povolenia ako pri rekonštrukcii bežných budov. Celé podzemie bude musieť prejsť architektonicko-historickým prieskumom, ktorý stojí určité financie. My na mnohých miestach netušíme, kto je tam pochovaný, pretože časom nápisy zišli. Ak by malo prísť k identifikácii ľudských ostatkov, tak je potrebná dôkladná analýza archívnych dokumentov. Po hmotnej stránke je potrebné opraviť chýbajúce tabuľky. V prípade arcibiskupskej hrobky prichádza do úvahy rekonštrukcia kovových sarkofágov, s čím je spojená exhumácia tiel, antropologický výskum, prípadne reštaurovanie pohrebného textilu. Všetko je však ešte otázkou času a finančných možností.

Marcel Lincényi, fotografie Pavel Ondera

Pálfyovská hrobka je umiestnená pod hlavným oltárom. Tu sa našiel aj vstup do krypty významného kardinála Petra Pázmánya, ako aj ostrohmského arcibiskupa Juraja Lippaya.

Krypty v slovenských kostoloch

Prešovská krypta pod Katedrálou sv. Jána Krstiteľa

V krajskom meste Prešov sa na Hlavnej ulici v súčasnosti nachádza Katedrálny chrám sv. Jána Krstiteľa. História miesta, a tak aj daného chrámu, sa spomína už koncom 14. storočia. Na danom mieste jestvovala kaplnka, ktorá stála pri mestskej nemocnici a bola postavená v neogotickom štýle. Nemocnicu, ako aj chrám zasvätený Prebľahoslavenej Panne Márii spomína listina z roku 1490. V priebehu 17. a začiatkom 18. storočia sa v dôsledku niekoľkých únií katolícka cirkev v Uhorsku stala postupne silnejšou o nových gréckokatolíckych veriacich. Na základe kráľovského rozhodnutia sa roku 1673 chrám s nemocnicou stáva majetkom poľských minoritov, ktorí zmenili účel nemocnice na kláštor. 13 rokov nato kláštor zasvätili sv. Jánovi Krstiteľovi. Neskôr sa začína veľkorysá neskorobaroková prestavba, ktorej bol v rokoch 1753 až 1754 hlavným staviteľom Gašpar Urlepacher. Postupom času, následkom intenzívneho prisťahovalectva z vidieka, vzrástol v Prešove a okolí počet gréckokatolíkov. V roku 1775 bolo v Prešove 132 gréckokatolíkov. Začiatkom 19. storočia v Prešove vzniklo nové centrum gréckokatolíckej cirkvi a sám cisár František I. súhlasil s vyčlenením samostatnej Prešovskej eparchie. Pápež Pius VII. bulou Relata semper erigoval v roku 1818 Prešovskú eparchiu, kde sa katedrálom chrámom stáva chrám sv. Jána Krstiteľa. Prešovská Katedrála bola od počiatku miestom mnohých významných

udalostí v živote eparchie. Okrem iného je jej veľkou zaujímavosťou krypta, ktorá je jedinou prístupnou kryptou v prešovských kostoloch.

Krypta sa nachádza pod Katedrálou sv. Jána Krstiteľa. Pred rekonštrukciou sa vchádzalo do krypty cez vchod nachádzajúci sa z pravej strany hlavného vchodu pod Kaplnkou sv. Kríža. Po nadvíhnutí železného príklopu krypty tvorenej dvoma na seba kolmými chodbami, sa po strmých schodíkoch dalo zísť do jej srdca, kde návštevníka oval tajomný duch histórie. S bážňou sa dalo vstúpiť k miestam posledného odpočinku veľkých postáv gréckokatolíckej cirkvi, ktoré boli pochované v stenách krypty. Pôvodne sa predpokladá, že táto krypta bola podzemnou pivnicou bývalého minoritného kláštora. Terajšiu podobu dostala krypta pri prestavbe v rokoch 1753 až 1754, kedy vzniká nový vchod. Pravdepodobne sa tu odvtedy začína

Zrekonštruovaná krypta

aj intenzívne pochovávať. Podľa určitých zistení sa o kryptu katedrály intenzívnejšie zaujímal v čase totality iba otec Dr. Marián Potáš, OSBM s neskoršími členmi rádu a okolo roku 1980 vtedajší prešovský kaplán a terajší arcibiskup a metropolita Ján Babjak, SJ. Vďaka jeho snahe sa začalo v roku 2011 s rekonštrukciou krypty a jej vchodu.

V krypte je pochovaných veľa osobností cirkevného a spoločenského života. Napríklad viacerí minoriti, ktorým chrám patril počas určitého historického obdobia ešte predtým, ako sa stal gréckokatolíckym katedrálom chrámom. Sú tu pochovaní niekoľkí gréckokatolícki biskupi, napr. jeden z najdôležitejších mukačevských biskupov Ján Jozef De Camillis (†1706) pochádzajúci z Grécka, ako aj prvý prešovský gréckokatolícky biskup Gregor Tarkovič (†1841), tretí prešovský gréckokatolícky biskup Mikuláš Tóth (†1882) a v poradí štvrtý biskup Ján Vályi (†1911). Počas komunistickej totality boli v krypte uložené aj telesné ostatky šiesteho prešovského biskupa Pavla Petra Gojdiča, OSBM (†1960) a jeho pomocného biskupa Vasiľa Hopka (†1976), ktorých pápež Ján Pavol II. blahorečil ako mučeníkov a teraz sú ich relikvie uložené k verejnej úcte v bočných kaplnkách Katedrály. V krypte je pochovaný napr. aj kapitulárny vikár Prešovskej eparchie Juraj Répássy, ktorý eparchiu spravoval v rokoch 1911 – 1913, ale aj gréckokatolícky kňaz a rusínsky národný buditeľ Alexander Duchnovič, ktorému bola počas 7. svetového kongresu Rusínov v Prešove dňa 8. júna 2003 odhalená náhrobná tabuľa. Ďalej sú tu pochovaní aj niektorí pravoslávni biskupi z obdobia rokov 1950 – 1968, kedy bola komunistickým režimom gréckokatolícka cirkev v bývalom Československu zakázaná.

Veľmi zaujímavými príbehmi sú životopisy biskupa Pavla Petra Gojdiča, OSBM a pomocného biskupa Vasiľa Hopka, ktorí boli blahorečení ako mučeníci a v Katedrále majú aj uložené relikvie v kaplnkách. Pavol Gojdič sa dostal do Prešova až keď sa stal biskupom. Neskôr, keď je gréckokatolícka cirkev v roku 1950 postavená mimo zákona, je zakázaná jej činnosť, sa biskup dostáva do väzenia. Časom mu bol trest znížený, ba dokonca mal pár ponúk k oslobodeniu, ale podmienkou bolo, že sa vzdá gréckokatolíckeho vyznania a stane sa patriarchom pravoslávnej cirkvi v Československu. Jeho odpoveď bola ale záporná. Vo väzní bol až do svojej smrti. Zomrel v deň svojich 72. narodenín vo väzenskej nemocnici v Leopoldove. Bol blahorečený sv. Otcem Jánom Pavlom II. ako mučeník. Podobne to bolo s pomocným biskupom Hopkom, ktorý sa ale dočkal oslobodenia. Jeho väznenie trvalo 13 rokov, 6 mesiacov a 24 dní. Počas väznenia bol aj 122 dní v samote, kde musel neustále chodiť a dovoľené sadnúť si mal iba pri jedení. Dožil sa aj obnovenia gréckokatolíckej cirkvi v roku 1968, ale o 8 rokov, aj na následky väznenia, ako 72-ročný umiera. Po jeho pitve sa prišlo na to, že mal v tele nadmernú dávku jedu – arzenu, teda mu musel niekto podávať jed v malých pravidelných dávkach. Za svoju statočnosť bol biskup Vasil Hopka tiež blahorečený sv. Otcem Jánom Pavlom II. za mučeníka.

Blahorečený biskup Vasil Hopko

Katedrála svätého Jána Krstiteľa.

Začiatkom januára minulého roka sa konala archierejská svätá liturgia v prešovskej Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove. Na konci slávnosti otec arcibiskup a metropolita Ján Babjak, SJ posvätil jedenásť nových pohrebných miest na pochovávanie v zrekonštruovaných priestoroch krypty pod katedrálou. Vtedy sa zároveň ukládala do krypty rakva s telesnými ostatkami štvrtého prešovského biskupa Dr. Jána Vályiho. Doteraz bola uložená vo voľnom priestore pod katedrálou. V samostatnej schránke bolo s pozostatkami do krypty uložené aj jeho srdce. Bolo to z toho dôvodu, že biskup bol prezývaný biskupom zlatého srdca. Počas homílie arcibiskup a metropolita Ján hovoril o potrebe vydávať svedectvo kresťanského života a ako jeden z príkladov takého kresťana uviedol štvrtého prešovského biskupa. Biskup Vályi sa narodil v roku 1837. Oddaným biskupom v Prešove bol 28 rokov. Zaslúžil sa o dobudovanie seminára, založenie internátu a Učiteľskej akadémie. Staral sa o katedrálny chrám, podporoval chudobné farnosti a siroty, cirkevné školstvo, dbal o úroveň učiteľov cirkevných škôl a duchovenstva.

Počas Noci kostolov, ktorá sa konala 24. mája 2013, gréckokatolícku Katedrálu v Prešove navštívili stovky účastníkov. Záujemcovia mali novozrekonštruovaný vchod priamo z lode katedrály sprístupnený do večerných hodín. Rekonštrukcia a sprístupnenie krypty sa udiali hlavne z iniciatívy vладыky Jána Babjaka, SJ. Bol to ďalší vklad k blížiacemu sa 200. výročiu vzniku Prešovskej gréckokatolíckej eparchie.

Na krypte pod Katedrálou sv. Jána Krstiteľa v Prešove sa ešte plánujú určité zmeny a rekonštrukcie. Týka sa to ešte jedného, momentálne neprístupného miesta v krypte, ktoré je zamurované a taktiež aj obnovenia názvov na úložných miestach posledného odpočinku pochovaných. Postupom času sa určite pridajú nejaké informačné tabule o pochovaných, čo prispeje k väčšiemu záujmu verejnosti o dané miesto alebo o osobnosti, ktorými zomreli boli.

Prípravila Helena Schusterová

Pohrebníctvo Anjelské služby – Marta Selecká

Na Slovensku sú desiatky pohrebných služieb, no málokde nájdete toľko dobrej pohody a spokojnosti ako v banskobystrickom pohrebníctve Anjelské služby. Táto pohrebna služba je špecifická tým, že so všetkými klientmi najskôr komunikuje jej majiteľka Marta Selecká, ktorá ľudí neodmietne v žiadnu dennú ani nočnú hodinu.

Marta Selecká sa dostala do oblasti pohrebníctva úplnou náhodou, keď v roku 1998 dostala prácu v prvej súkromnej pohrebnej službe v Banskej Bystrici, kde dva roky zabezpečovala pohreby a vybavovala potrebné formality. Napriek tomu, že zo spoločnosti neskôr odišla z nie vlastnej vôle, v pohrebníctve ostala pracovať aj naďalej, pretože ju začali kontaktovať klienti, ktorých v minulosti vybavovala. Ako človek s dobrým srdcom chcela pomôcť jednej osobe, druhej osobe, až založila pohrebníctvo Anjelské služby so sídlom v Badíne, ktoré prevádzkuje už jedenásť rokov. Zo začiatku sa mohla oprieť aj o rodinných príslušníkov, no teraz jej pomáhajú len jej verní zamestnanci. Jedna dcéra je na materskej dovolenke a druhá odišla žiť do Prahy.

Kompletné služby

Pohrebníctvo Anjelské služby zabezpečuje kompletné služby: poradenstvo zo širokej ponuky rakiev, vencov a kvetinovej výzdoby, organizáciu a vykonanie poslednej rozlúčky, ako aj vybavenie formalít s ňou spojených, atď. Pohrebníctvo okrem toho spravuje 15 cintorínov v okolitých dedinách a poskytuje prevozy zosnulých pre políciu mesta Zvolen. Pohrebníctvo má predajňu v Banskej Bystrici na Námestí Slobody. Napriek tomu, že výklad predajne zvonku pôsobí skôr ako kvetinárstvo, pretože firmu bližšie špecifikuje len maličká tabuľa s názvom Anjelské pohrebne služby, Banskobystričania vedia, kde majú ísť. Zákazníka vo vnútri upokojuje vôňa krásnych kvetov. Bližšie informácie o službách poskytujú kvetinári, ktorí poradia aj v prípade zabezpečenia pohrebu. „Pred platnosťou zákona sme mali prevádzku v poliklinike, ktorú sme museli zrušiť. Na terajšej adrese som už ôsmy rok a je mi ľúto odísť napriek vyššiemu nájomu. Dlhoročnou pokorou a trpezlivosťou som si vybudovala dobré meno,“ rozpráva Marta Selecká, ktorá sa snažila nájsť nové, väčšie vhodné priestory v centre Banskej Bystrice, no nikto nechce prenajať priestory pohrebnej služby.

Peniaze nepýta vopred

Dvadsaťštyrihodinovú pohotovostnú službu dnes ponúkajú viaceré pohrebne služby, no v tomto prípade zdvíha telefón sama majiteľka pohrebníctva. „Mojí zákazníci sa ku mne dovolajú v ktorúkoľvek hodinu bez ohľadu na to, či je pracovný deň, alebo sviatok. Je výhoda, že komunikujem so všetkými klientmi. Samozrejme, že na konkrétne výjazdy rozposielam aj mojich spolupracovníkov. Môj úspech tkvie v ľudskom

potenciáli a som hrdá na to, že si ma klienti vždy nájdu. Za desať rokov som nemala žiadnu reklamu,“ hovorí Marta Selecká. U ľudí je obľúbená aj preto, že nikdy nepýta peniaze vopred, a aj preto si vyslúžila prezývku Matka Tereza. Niektorí kolegovia jej vyčítajú, že ľudom slepo dôveruje, no ona pochová aj zosnulého s nižšou finančnou hotovosťou napriek tomu, že vie, že príbuzní budú pohreb splácať v menších splátkach. Tvrdí, že sa jej ešte nestalo, aby za služby niekto nezaplatil. M. Selecká je hrdá na to, že počas jej podnikania nemala opodstatnenú sťažnosť. Zatiaľ jediná sťažnosť na pohrebníctvo prišla od bývalého zamestnanca, ktorý náhle odišiel po narodení dieťaťa. Viaceré kontroly Úradu verejného zdravotníctva SR však potvrdili, že pohrebníctvo Anjelské služby neporušuje zákony.

Ťaží z dobrej nálady

Ďalším úspechom Marty Seleckej je jej pozitívna nálada, ktorá sa veľmi rýchlo šíri. So svojimi zákazníkmi sa snaží rozprávať, a preto často dopredu vie, čo budú chcieť. Jej výhodou je, že z dlhoročných skúseností vie, kde je aký hrob na cintoríne. „Veľmi som vďačná mojim zamestnancom, ktorí robia túto prácu s láskou a obetou. Chlapci to majú niekedy ťažké, napríklad, keď musia ísť po mŕtve telo hlboko do hory, alebo zasahujú po železničnej nehode,“ vysvetľuje majiteľka pohrebníctva Anjelské služby.

Problémy v Banskej Bystrici

Podnikanie v pohrebníctve podľa Marty Seleckej v Banskej Bystrici nie je vždy jednoduché. Problém je s nedostatkom voľných hrobových miest na pochovávanie, či s krízou, ktorú je cítiť všade. Dnes je taká doba, že ľudia si nedovolia zaplatiť niečo navyše. Špeciálne sa preto objednávajú z Oravy lacné drevené truhly, ktoré rýchlo zhoria v peci banskobystrického krematória. Problém je aj ten, že v Banskej Bystrici sa nepochováva cez víkend. „Posledný termín na rozlúčku v krematóriu je v piatok o druhej. Ja robím 24 hodín denne, no na faru sa poobede nedovolať. Ak teda niekto zomrie v piatok poobede, pohreb môžem vybavovať až v pondelok,“ postťažovala sa majiteľka pohrebníctva Anjelské služby.

Plány do budúcnosti

Znie to neuveriteľne, ale Marta Selecká tento rok nebude dovolenovať. Robota ju podľa jej slov ťahá do práce. „Ja túto prácu robím rada. Poradím každému s úsmevom bez ohľadu na to, či niekto zomrie v noci, alebo cez sviatok. Najväčšiu radosť mám vtedy, keď odo mňa klienti odchádzajú v povzbudenej nálade, lebo vtedy zabudnú na smutné chvíle,“ dodáva majiteľka pohrebníctva Anjelské služby Marta Selecká, ktorá má odvtedy, čo bola na talianskej výstave v Bologni, veľký sen. Pre svojich chlapcov chce obnoviť vozový park.

Pripravil Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Vízia cintorína, pohrebnej architektúry budúcnosti

Aká je vízia cintorína, pohrebnej architektúry budúcnosti? Aké druhy priestoru, objektov a tvarov môžu vlastne predstavovať cintoríny?

Mária Bednáriková

Futuristický návrh zaveseného cintorína

Symbolicky v strede priestoru visí záhadná guľa ako vypožičaná z vedecko-fantastických románov. Autori netradičného futuristického návrhu zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ sú architekti Lee Chun-Hyun, Park SeungJun, Kim JiEum a Na SungWha.

Myšlienka

Telo zosnulého je po smrti uložené do zeme a duša je uvoľnená pre nový život. Futuristický návrh zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ je finálnou adresou konca starého života a začiatku nového, ktorý nie je pripútaný len k zemi, alebo len k nebu, ale nachádza sa medzi nebom a zemou. Architekti navrhli cintorín, ktorý symbolizuje prepojenie života a smrti, zeme a neba.

Inšpirácia

Futuristický návrh zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ znázorňuje kolobeh života a smrti. Autori sformovali premyslenú koncepciu fasády. Vytvorili vonkajší plášť objektu, ktorý pozostáva zo semien rastlín, vyjadrujúcich začiatok života. Semená neskôr vyklíčia do nádherných kvetov znázorňujúcich život. A napokon rastliny zvädnú symbolizujúc smrť.

Architekti svojim nevšedným návrhom zároveň prezentujú oslavu skonu. Kvety sú vysadené na počesť všetkých zosnulých pochovaných na cintoríne. Každá jedna rastlina predstavuje jeden život, cestu a smrť.

Kompozícia

Návrh predstavuje výrazný architektonický objekt, kompozičnú dominantu okolitého priestoru. Základná hmota cintorína má tvar gule a je vyzdvihnutá nad terén, pričom pôsobí ako ústredný bod, respektíve kľúčový prvok. Futuristický návrh zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ charakterizuje bohatá škála osobitých kompozičných prvkov cez modeláciu fasády, využitie vegetácie, až po akcentovanie základnej hmoty vodným prvkom vo forme vodopádu.

Funkcia

Futuristický návrh zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ je situovaný v Mexiku, v parku „Bosque de Chapultepec“, uprostred jazera.

Vonkajší plášť objektu cintorína pozostáva zo semien rastlín aksamietnic, ktoré starovekí Mexičania používali pri uctievaní svojich predkov. Semená po čase vyklíčia do kvetov rôznych tvarov, farieb a vôní. Rozkvitnuté kvety zaujímavo splyývajú až kým zvädnú, uschnú a ich semená znovu vyklíčia a celý proces sa opäť opakuje.

Súčasťou návrhu sú okrem pohrebných priestorov aj ďalšie účelové a technické miestnosti. Dispozíciu dvoch podzemných podlaží tvoria kaplnky, krematória, administratíva a sklad. Na prvých troch nadzemných podlažiach sa nachádzajú rodinné hrobky a toalety. Pôdorys štvrtého nadzemného podlažia charakterizujú vstupné priestory, univerzálne hroby a toalety. Piate, šieste, siedme a ôsme nadzemné podlažie okrem univerzálnych hrobov dopĺňajú priestory na rozjímanie a toalety.

Konštrukcia

Kozmicky vyzerajúci objekt je vyzdvihnutý diagonálnym jadrom 150 metrov nad terén. Základom konštrukcie gule je membránový systém. Návrh cintorína tak nemá fasádu a strechu v tradičnom zmysle slova. Diagonálne jadro tvorí oceľová konštrukcia vystužená priehradovými nosníkmi, ktoré zabezpečujú jej stabilitu proti ohýbaniu. Je z transparentného materiálu.

Väčšina konštrukčných prvkov je atypická, ako napríklad nosná konštrukcia cintorína, plášť fasády aj zavlažovací systém. Konštrukčné riešenie futuristického návrhu zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ umocňuje celú high-tech atmosféru.

Technické prvky

Na vonkajšej fasáde sú použité fotovoltaičné panely v určitých častiach, podľa výšky slnka, aby vytvorili potrebnú energiu pre cintorín.

Architekti navrhli špeciálny zavlažovací systém. Objekt využíva vodu z jazera na zavlažovanie semien respektíve rastlín. Filtrovaná je „vodnými kockami“, aby sa vyčistila od vodných rias a pumpovaná cez priehľadné diagonálne jadro do gule. Čo sa nespotrebuje tečie ako vodopád naspäť do jazera. Celý objekt cintorína funguje ako jeden nezávislý systém.

Futuristický návrh zaveseného cintorína „Seeding the Soul“ je architektonicky čistý, charakterizuje ho spojenie prírodnej elegancie a moderných geometrických tvarov. Na prvý pohľad je to kozmický objekt, ktorý akoby spadol z vesmíru. Na druhý pohľad je to novodobý pohrebny priestor, ktorý vyjadruje symboliku života a smrti v originálnej forme.

Návrh ako celok vytvára nový pohľad na cintorín a vzťah pohrebnej architektúry s mestom. Unikátna technológia a symbolika sa harmonicky skĺbili v netradičnom pohrebnom priestore. Objekt cintorína „Seeding the Soul“ charakterizuje mystická atmosféra. Návrh je príkladnou ukážkou modernej futuristickej architektúry.

Autori navrhli pohrebny objekt budúcnosti, ktorý nielen symbolicky spája život a smrť, zem a nebo, ale slúži aj ako obraz rozvoja pohrebnej architektúry, mesta a spoločnosti 21. storočia.

Architekti vytvorili nevšedný návrh cintorína, guľatý mrakodrap, ktorý na prvý pohľad pôsobí ako kozmická loď. Čo ak práve tento návrh nie je iba experimentom, ale aj predvídavou víziou budúcnosti?

Článok pripravila Mária Bednáriková

Brokovnicou rozstrielal aj sošku panny Márie

Z policajného archívu

Otvárame sériu kriminálnych prípadov z archívu policajného zboru. Mená aktérov sú z pochopiteľných dôvodov pozmenené, ale opis udalostí za akých sa prípad stal zodpovedá skutočnosti, podobne ako vyšetrovacie postupy a úkony vyšetrovateľov i prokuratúry. Táto séria článkov z archívu kriminálnej polície vznikla vďaka ochote pracovníkov Odborového zväzu polície v SR. Prevzaté so súhlasom autora, redaktora novín OZ Polície v SR, Mgr. Petra Onderu.

Rázovitá obec s okolitými lazmi na hornom Považí mala vždy svoju životnú filozofiu. Desaťročia bola známa tým, že akýmsi čudným Božím riadením sa tu rodilo neobyčajne veľa budúcich, spravidla veľmi nevydarených straníckych funkcionárov, ktorí potom roky kralovali najmä Banskej Bystrici. A z času na čas sa tu stala hrôzostrašná udalosť, o ktorej ľudia rozprávali tak dlho, ako o namyslených „aparatchikoch“. Nepochybne medzi ne patrí aj tunajší príbeh vraždy 76-ročnej babky v roku 1998.

V obecnej hierarchii patrili Rúrikovci kdesi dole. Mama Rúriková odovdela, keď mal mladší chlapec Janko iba päť rokov, starší sedem. Ťažko sa s nimi pretĺkala, rodičov už nemala a peňazí tiež nie. Najmä Jankovi sa veľmi nedarilo ani v škole, po biede vychodil osemročku, na učilišti nevydržal ani rok a na vojenčinu ho tiež nezobrali, lebo vraj je „psychicky labilný“, no ľúbila ho z celého srdca slepou materinskou láskou.

Starší brat sa vyučil za murára a držal trochu rodinu nad vodou. Vedno udržiavali skromné gazdovstvo, chlapci na ženbu nemysleli a kvôli susednej lúke sa už roky vadili so susedou Macákovou. Tá tvrdila, že pasienok patrí jej, Rúrikovci zasa opačne. Už sa s viacerými susedmi nebavili, keď „tej starej bosorky“ niekto dal za pravdu. Raz, vari pred dvoma rokmi sa Ján tak naštal, že zobral načierno držanú brokovnicu a rozstrielal Macákovej okno aj sošku Panenky Márie, čo trónila vo výklenku jej chalupy. Starena ho oznámila, mal vytriasačky s políciou, pušku mu zhabali. No a vari pred mesiacom mu zasa prišla do cesty. Chytil ju pod krk, šmaril o zem, kade chodil, vyhrážal sa, že ju raz kvôli tej lúke zabije. Nuž, ako taký zlostný blázon. Mnohí sa mu radšej vyhli. Macáková ale chodila po úradoch a ponosovala sa, že jej ten Jano Rúrik na staré koléná robí peklo zo života a čo s ním úrady budú robiť... No, čo už mali robiť? Prišli policajti z Považskej Bystrice, Macáková im dala lekárske potvrdenie, že ju ľahko zranil a celú vec odstúpili na priestupkové konanie, pretože nešlo „o trestný čin ublíženia na zdraví“.

V auguste 1998 končila Jánovi Rúrikovi podpora v nezamestnanosti, vedel, že bude dostávať iba sociálne dávky — ak vôbec. Chodil do lesa na drevo, staral sa o gazdovstvo, pomáhal matke. Až prišiel osudný 17. august. Brat Ivan s matkou sa motali po dvore, on nevedel domova vydržať a pobral sa do lesa so sekerou. Dolný sused Mazúr, tiež už starý dedko, uzrel ho popoludní, „mohli byť tak dve“, medzerou medzi domami kúsok od Macákovej chalupy. „Janko, kamže ideš s tou sekerou?“ začul hlas starej Macákovej. Bol si istý, že je to jej hlas, počúval ho päťdesiat rokov. Potom sa mu zdalo, že počuje nejaké údery. Ale z jeho chalupy je k Macáčke takých štyridsať metrov, nuž tomu nevenoval nijakú pozornosť. Iba čo pred piatou začali po

dedine behať policajné autá a všetko sa hrčilo práve pred Macákovej chalupou. Tá už roky žila sama, ale v dedine bývala aj jej dcéra s mužom a deťmi, nuž netrpela samotou. Dcéra tiež stála na ulici a bedákala, zaliata v slzách. Každý vravel, že to asi Jano Rúrik zabil starú Macákovú. Vraj ju sekerou...

Policajti dostali odkaz z operačného strediska okolo štvrtej popoludní. V tej obci vraj má byť nejaká babka buď zranená, alebo zabitá. Jeden z nich už v aute kolegom vravel: „Ak sa niečo stalo Macákovej, tak to má určite na svedomí ten Rúrik!“ vyhlasoval ako voľajaký veštec. Ibaže dobre vedel, čo hovorí, pretože tu bol iba nedávno, keď Rúrik hodil babku o zem. Všetci mu vtedy hovorili, že Jano Rúrik je zlý, násilný chlapík a raz sa môže stať nešťastie, lebo už po nej aj strieľal... Policajti to vedeli, nuž si preventívne zobrali aj nepriestrelné vesty. Ktovie, čo môže vystáť od takého blázna?

Na mieste už bola lekárka. Tá policajtom oznámila, že Macáková je doslova zmasakrovaná — zrejme sekerou. „Nechcíte to vidieť!“ radila, sama sa ešte trasúc. Všimli si, že dvere sú násilne otvorené, vrah do nich zrejme rúbal sekerou a potom ich vyvalil, možno vypáčil alebo vykopol. Všimli si, že jazýček na zámke je riadne vystrčený, bolo teda zamknuté na dva západy. Vošli dovnútra a pohľad v obývačke babkinho skromného príbytku naozaj predčil všetky očakávania. Krv bola všade - aj na skrinách a stenách. Babka ležala na zemi, hlavu mala roztrúť až hlboko do mozgu a mala ju voľajako nabok. Keď sa pozreli bližšie, zistili, že jej drží iba na koži, pretože chrbrtica je úplne preťatá. Podobne iba na koži držala aj jedna ruka. To by mäsiar neurobil...

Keďže každý vravel, že to musel urobiť Jano Rúrik, hoci ho nikto nevidel, policajti zišli o dva domy nižšie a dozvedali Jána Rúrika. Vyšiel iba Jozef, povedal, že brat nie je doma a že tam nemajú čo robiť. Hrabali sa dovnútra, ale ich zahnal. „Hovorím vám, že nie je doma,“ tvrdil. „Máte súhlas na prehliadku? Ak nemáte, tak budete za brádkou!“ A hotovo. Čakali teda. Náš policajt - veštec bol presvedčený, že Rúrik je vo vnútri a z minulej návštevy vedel aj to, že zadnou stranou dvora sa cez šopu dá ujsť von, do blízkeho lesa. Postavili sa teda tak, aby im nijako nemohol ujsť „ani zadom ani predom“ a čakali na „papier“. Odrazu Rúrik vyšiel spoza domu, zbadal policajtov a zdalo sa, že chce ujsť. Hneď skočili po ňom a založili mu putá. Nehovoril vôbec nič.

Prehliadli dom, našli aj mokrú sekeru, či skôr sekerisko s takmer 80-centimetrovým poriskom. Niektorým sa zdalo, že porisko je mierne ružové. V kuchyni bolo horúco, ktorými

z policajtov siahol na sporák a popálil sa. Pritom na „šporhét“ nebol žiaden hrniec. Rúrika zaviezli k lekárovi, aby mu zobral krv a zistil, či má nejaké zranenia. Ten ho zhodou okolností poznal ešte z odvodovej komisie, keď ho nezobrali na vojnu kvôli psychickej labilite. Rúrik vyzeral triezvy. Starý skúsený praktik si všimol na jeho krku čerstvý dlhý škrabanec. „Odkiaľ ho máte?“ pýtal sa doktor. Ján mlčal ako ryba, neodpovedal na akúkoľvek otázku. Podľa doktora bol čisto oblečený a nebyť tej mlčanlivosti, zdal by sa mu celkom v poriadku.

Medzičasom kolegovia vypočúvali svedkov. Okrem už spomenutej výpovede starého Mazúra zaujali aj tvrdenia jeho syna. Ten sa priznal, že vari pred štyrmi dňami ho stretol Jano Rúrik na ulici. „Nič nevraľ, iba tak čudne pozeral,“ rozprával úplne rozrušený. „Niesol vidly. Už dávnejšie ma nezdraví, tak som mlčal aj ja, veď som oveľa starší. Keď prechádzal okolo mňa, iba sa odrazu zahnal a tými vidlami ma pichol poniže zadku do stehna. Aha, tu! Čo to robíš, Jano? povedal som mu a on mi ešte jednu vrazil. Vraj, ak čo len ceknem, tak ma zabije. Nuž som mlčal, nikomu som nič nepovedal, bál som sa,“ priznal. „Je to blázon!“

S matkou Jána Rúrika nebolo reči, ani brat Jozef sa s policajtmí nebavil. A Ján mlčal ešte aj pred vyšetrovateľom. Ten zabezpečil advokáta, akonáhle bolo pravdepodobné, že „to vyzerá na Rúrika“. Vyšetrovateľ na stroji napísal akurát poučenie a osobné údaje, oficiálne Rúrika obvinil, ten však mlčal a neodpovedal na otázky. „Tak mi aspoň podpíšte, že odmietať vypovedať!“ žiadal ho. „Je to vaše zákonné právo!“ Rúrik nič. Ani slova. Ani nepodpísal. Advokátovi ex offio neostalo iné, iba písomne potvrdiť, že jeho klient sa odmieta vyjadriť k čomukoľvek. Ján Rúrik putoval priamo do väzby.

Čo v situácii, keď podozrivý odmieta povedať čokoľvek? Vyšetrovateľ vedel, že najdôležitejšie môžu byť výpovede ľudí, ktorí boli na mieste bezprostredne po čine. Pozbieral teda aj výpovede „operatívcov“, čiže príslušníkov kriminálnej polície a zabezpečil expertízy. Jeden z kriminalistov potvrdil, že sa s matkou Jána Rúrika rozprával nedlho po príchode. Tvrdila vtedy, že Ján „je na hlavu, inak by také čosi neurobil.“ Žeby sa jej bol zveril? „Ale potom zasa tvrdila,“ dodal policajt, „že jej Janko by také niečo nedokázal urobiť, lebo je to dobrý chlapec, skôr bojazlivý, pomáha v domácnosti, určite ju chcel iba postrašiť...“

Dcéra nebohej Macákovej sa o dva-tri dni dala psychicky do poriadku a spomínala si na jednotlivé momenty, predchádzajúce dráme. „Matka sa mi opakovane sťažovala na Rúrika,“ potvrdila. „Vedela som, že ju už dvakrát napadol, že ju naháňal s brokovnicou i to, že ju udral a hodil o zem. Nuž som jej akurát poradila, aby sa mu vyhýbala a keď je doma, nech sa radšej zamyká,“ vzlykala.

Rúrikovu agresivitu potvrdili i ženy z obecného úradu, ktoré s ním mali problémy, keď už žiadal sociálne dávky, hoci ešte poberal podporu v nezamestnanosti. Obraz „dôvodne podozrivého“ si tak vyšetrovateľ utvoril ľahko a vcelku jednoznačne. Po niekoľkých dňoch mal aj dosť presnú predstavu o tom, čo sa vlastne v Macákovej dome udialo. Presným časom si nikto nebol istý, no podľa svedectva starého Mazúra bolo jasné, že sa Rúrik s Macákovou stretli vlastne priamo pred jej domom. Či náhodou, alebo tam Rúrik prišiel naschvál, nevedel nikto. Rezonovali iba tie slová: „Janko, kamže ideš s tou sekerou?“ Vtedy zrejme stará Macáková zistila, že jej hrozí nebezpečenstvo a vbehla do chalupy. Zamkla na dva západy, trasúc sa od strachu. Ďalší priebeh už zodpovedal zisteniam kriminalistov.

Súd poslal Rúrika za mreže v tretej nápravno-vedovnej skupine celkom bez pochybností a dali mu maximum, koľko mu podľa sadzby mohli dať. Odvolal sa, ale márne...

Uložili sankciu za skladovanie nebožtíkov v garáži

Regionálny úrad verejného zdravotníctva (RÚVZ) so sídlom v Liptovskom Mikuláši začal správne konanie voči Pohrebnej službe Tomáš Juhásik – ARON z Liptovského Mikuláša, ktorá vo viacerých prípadoch po vykonaní rozlúčok v novembri 2012 nemala zabezpečovať odvoz ľudských pozostatkov do krematórií ihneď, ale ich mala zhromažďovať niekoľko dní v jednoduchej garáži do času kumulovaného odvozu. Správny orgán uložil pohrebnej službe sankciu tisíc eur za nedostatočné vedenie evidencie nakladania s ľudskými ostatkami.

Správne konanie sa týkalo najmä skutočnosti, ktoré boli zistené štátnym zdravotným dozorom, že účastník konania Tomáš Juhásik – ARON, nemal v súvislosti s prevádzkovaním pohrebnej služby zabezpečené vedenie evidencie, podľa ktorej by bolo možné prehľadne a kompletne získať informácie ako, kedy a kde boli zosnulí prevzatí, kde boli uložení, kedy boli prevezení na pochovanie, kedy boli odvezení do krematória, kedy boli v krematóriu prevzatí a pod. „Išlo o porušenie povinností uvedených v § 8 ods. 4 písm. d) zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve a podľa § 33 ods. 11 písm. a) zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve. Správny orgán uložil účastníkovi konania rozhodnutím č. 2013/01003-04, zo dňa 2.7.2013, sankciu vo výške **1 000,00 €**, čo považoval za primerané k okolnostiam prípadu,“ konštatovala regionálna hygienička RÚVZ SR so sídlom v Liptovskom Mikuláši MUDr. Gabriela Guráňová s tým, že rozhodnutie ešte nie je právoplatné vzhľadom na možnosť podania odvolania účastníka konania.

Nedostatky odhalil štátny zdravotný dozor

Rozhodnutie úradu sa opiera o štátny zdravotný dozor, ktorým bolo zistené, že Pohrebna služba Tomáš Juhásik – ARON, vo viacerých prípadoch po vykonaní pohrebov nezabezpečovala odvoz ľudských pozostatkov do krematórií ihneď, ale ich zhromažďovala niekoľko dní v jednoduchej garáži do času kumulovaného odvozu, pričom garáž nebola vybavená chladiacim zariadením. Štátnym zdravotným dozorom boli zistené aj spomínané nedostatky v nevedení evidencie podľa § 8 ods. 4 písm. d) zák. č. 131/2010 Z.z. o pohrebníctve. „V rámci štátneho zdravotného dozoru sme vykonali kontrolu v 3 prevádzkach pohrebných služieb, ktoré sa týkali celkovej prevádzky v daných pohrebných službách, ako aj spôsobov vedenia evidencie o zaobchádzaní s ľudskými pozostatkami a prepravy ľudských pozostatkov, pričom sme nezistili nedostatky,“ informovala MUDr. Gabriela Guráňová, ktorá zároveň dodala, že okrem tohto prípadu úrad za posledné obdobie piatich rokov neriešil iné podnety alebo sťažnosti na činnosti pohrebných a kremačných služieb.

Šetrenie Policajného zboru SR

Riešenie podnetu trvalo dlhšie aj z toho dôvodu, že celú vec riešil aj Policajný zbor SR na základe oznámenia prokuratúry v Liptovskom Mikuláši. Policajný zbor upovedomil RÚVZ so sídlom v Liptovskom Mikuláši, aby do skončenia zisťovania potrebných údajov nezačínal správne konanie, a aby prípadné začaté trestné stíhanie za rovnaký správny delikt nebolo súčasne riešené aj miestnym orgánom verejného zdravotníctva, ktorým je RÚVZ so sídlom v Liptovskom Mikuláši. Vyšetrovateľ Odboru kriminálnej polície z Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Liptovskom Mikuláši plk. Ing. Miroslav Javorka 18. 3. 2013 odovzdal uznesením celú vec RÚVZ SR so sídlom v Liptovskom Mikuláši z toho dôvodu, že firma ARON, pri nakladaní s ľudskými pozostatkami konala v rozpore s § 4 ods. 1 písm. f) zákona č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve.

Redakcia

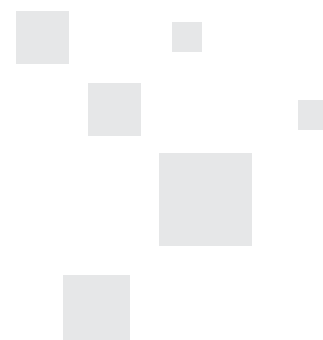
Keďže táto kauza dlho rezonovala v našich médiách, vzbudila pohoršenie a vrhla zlé svetlo v očiach verejnosti i na poctivé pohrebne služby, rozhodli sme sa v redakcii dať slovo vám, našim čitateľom. Môžete sa vyjadriť ku záverom vyšetrovania, i k výške uloženej sankcie, voči ktorej sa pohrebna služba Tomáš Juhásik – ARON neodvolala (do termínu uzávierky). Vaše názory uverejníme v nasledujúcom vydaní magazínu. pohrebnictvo@pohrebnictvo.sk

Cenník inzercie

Typ - umiestnenie	Rozmer	Cena
PR článok stred magazínu	2 x A4	1100 €
Druhá strana obálky	A4 spadávka	799 €
Druhá strana obálky	1/2 A4	450 €
Zadná strana obálky	A4 spadávka	999 €
Inzercia vnútorná	A4	480 €
Inzercia vnútorná	1/2 A4	260 €
Inzercia vnútorná	105 x 148 mm	130 €
Inzercia vnútorná	87 x 58 mm	65 €

Podrobnejšie informácie získate v redakcii magazínu. Kontakt mailom, telefonicky, osobne. Kontakt v tiráži.

Dokumenty vo formáte pdf, bez priložených profilov, obrázky v rozlíšení 300 dpi, vo farbe CMYK, spadávka 3mm, odsadenie orezových značiek 5mm. Podklady prijímame elektronickou poštou alebo na nosičoch DVD, CD, najneskôr 14 dní pred uzávierkou.

Tvorba webstránok na kľúč

- ▶ Redakčný systém
- ▶ Audit stránok
- ▶ Intranetové aplikácie
- ▶ Online marketing

www.aglo.sk